

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

MAKSEJÕUETUSÕIGUSE REVISJON
ANALÜÜS-KONTSEPTSIOON
KONTSERNIDE MAKSEJÕUETUS
(p 2.1.5)

Susann Liin

Sisukord

I Sissejuhatus	3
1. Kontsernide regulatsioon ja arengud Eestis.....	3
2. Käesoleva analüüsi ese.....	4
II Kontsernide regulatsiooni lähtekohad ja reguleerimismeetodid	5
1. Kontsernidega seotud õiguslikud küsimused.....	5
2. Kontsernide regulatsiooni lähtekohad.....	8
3. Kontsernidega seotud küsimuste reguleerimismeetodid.....	10
III Kontsernide maksejõuetusõiguse reguleerimismeetodid	11
1. Kontsernide maksejõuetuse osas kehtiva õigusliku olukorra säilitamine.....	11
2. Kontsernide maksejõuetuse erisuste reguleerimine.....	12
3. Kontsernide maksejõuetuse erisustest täpsemalt.....	15
IV Maksejõuetusmääruse kontsernireeglite rakendamine	16
1. Koostöö ja teabevahetus kontsernide maksejõuetusmenetlustes.....	16
1.1 Kohtute ja haldurite koostöö kontsernide maksejõuetusmenetlustes.....	16
1.2 Teabevahetuse ja koostöö kulud ning teise menetluse halduri positsioon.....	19
2. Koordinaatsioonimenetlus kontsernide maksejõuetuse korral.....	23
2.1 Koordineerimismenetluse reeglid ja koordinaatori pädevus ja kohtualluvus.....	23
2.2 Koordineerimismenetluse algatamise otsustamine.....	24
2.3 Koordinaatori pädevus.....	26
Kokkuvõte	27
Kasutatud allikad	32

I Sissejuhatus

1. Kontsernide regulatsioon ja arengud Eestis

a) kontserne puudutav regulatsioon Eesti õiguses

Kehtivas õiguses määratleb kontserni mõiste ÄS¹ § 6 lg-s 3, mis näeb ette, et kontserni moodustavad emaettevõtja ja tütarettevõtja. Emaettevõtja on üldiselt ühing, kellel on enamusosalus või valitsev mõju teises ühingu, keda omakorda nimetatakse tütarettevõtjaks. ÄS regulatsioon eristab kolme liiki kontserne: osaluskontsern, lepinguline kontsern ja faktiline kontsern. Eesti kehtivas õiguses on nii era- kui ka avalik-õiguslikke norme kontserni kuuluvate ühingute kohta. Eraõiguslik regulatsioon paikneb peamiselt ÄS-s ja reguleerib erisusi ema- ja tütarettevõtjate vahelistes suhetes. Avalik õiguslik regulatsioon puudutab peamiselt raamatupidamislikke ja maksuõiguslikke erireegleid, sh konsolideerimisgrupi kohta.

Eraõiguses on asjakohased kontserne reguleerivad sätted:

- kontserni mõiste (ÄS § 6),
- laenukeelu leevendus² (ÄS § 159 lg-d 2 ja 3; § 281 lg-s 2¹ ja 3),
- konkurentsikeelu leevendamine (ÄS § 185 lg 1 p 3 ja § 312 lg 1 p 3, § 324 lg 1 p 3),
- teabe saamise õiguse laiendamine ka teistele kontserni kuuluvatele ühingutele (ÄS § 191 lg 4, § 330 lg 4, § 393 lg-d 4 ja 5, § 396 lg 4, § 436 lg-d 4 ja 5, § 439 lg-d 4 ja 5, § 479 lg 1²).

Avalik-õiguslik regulatsioon puudutab peamiselt järelevalvet avaliku teenuse pakujate, krediidasutuste ja kindlustusseltside üle ja asutuste aruandluskohustust ning teiseks maksuõiguslikke eritingimusi kontsernidele, nt konsolideerimis- või käibemaksugrupi moodustamist. Asjakohased on järgnevad õigusaktid.

- Krediitiasutuste aruandluse ja järelevalvega seotud regulatsioon paikneb: finantsinspektsiooni seaduses, finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduses, kindlustustegevuse seaduses, krediidiandjate ja -vahendajate seaduses, krediitiasutuste seaduses, maagaasi seaduses, makseasutuste ja e-raha asutuste seaduses ja väärtpapierituruse seaduses.
- Maksuõigusega seotud regulatsioon paikneb: käibemaksuseaduses, maksualase teabevahetuse seaduses (MTVS § 20³–20⁷), raamatupidamise seaduses (RPS §-d 27–31²) ja tulumaksuseaduses. Konkurentsioiguslikele eritingimustele viitab konkurentsiseadus.

b) kontsernidega seotud allikad Eestis

Eestis on kontserni temaatikat õiguskirjanduses ja akadeemilistes töodes küll käsitletud, kuid kui välja arvata üks erand, ei ole fookus käsitlustes olnud kontsernide maksejõuetusega seotud küsimustel³. Riigikohtu praktikas on nii tsiviil- kui ka halduskollegium analüüsinud kontserni mõistet⁴ ning

¹ Äriseadustik (ÄS) – RT I 1995, 26, 355; RT I, 17.11.2017, 21.

² Vt Äriseadustiku muutmise seaduse [eelnõu](#) 1078 SE seletuskiri, jõust 29.07.2002.

³ Kontsernide maksejõuetust käsitleb S. Kichno. Vastutuse jagunemine ja maksejõuetusmenetluse läbiviimise erisused kontsernis: [magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2015. Vt kontsernide kohta Juridica artiklid: V. Kõve. Äriseadustiku üldsätted. – Juridica, 1995/**IV**, lk 135–136; R. Vahimets. Veelkord kontsernidest. – Juridica, 1997/**III**, lk 121–123; K. Kull. Kontsernisisesest *cash pooling*'u kasutamise võimalikud piirangud. – Juridica, 2011/**X**, lk 740–747. Õpik: K. Saare *et al.* Ühinguõigus. I, Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015, lk 85 jj; akadeemilised tööd: T. Tigane. Vastutuse jagunemine ja maksejõuetusmenetluse läbiviimise erisused kontsernis: [magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool 2015; T. Tiirik. Varjatud juhtimine kontsernis: [magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2016; vt nt K. Mäe. Emaühingu vastutuse võimalikkusest tütarühingu süüteo eest Eesti karistusõiguses: [magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2012; G. Raissar. Äriühingu rahvusvahelise maksuplaneerimise piirid: [magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2016; M. Hansson. Kapitali säilitamise reeglid Eesti ja rahvusvahelise finantsaruandluse standardite valguses: [magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2017.

⁴ Riigikohtu 17. juuni 2015. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-71-15](#), p 11 (kontserni mõiste tõlgendamine): „Kontserni käsitatakse kui ühte tervikut majanduslikus mõttes, samuti võidakse seda teha muudel, nt maksunduslikel või raamatupidamislikel eesmärkidel, kuid kontserni kuuluvad ema- ja tütarettevõtjad on iseseisvad juriidilised

tsiviilkolleegium on käsitletud laenukeeldu ja sellega seonduvat makseraskustes tütarettevõtte juhatuse liikme hoolsuskohustust, samuti erikontrolli nõudeõiguse ja menetluskulude kandmise erisusi kontserni puhul⁵. Viimaste arengutena võib välja tuua, et kontsernide temaatika on hõlmatud käimasoleva ühinguõiguse revisjoniga⁶, kus analüüsi eesmärk on uurida, kas ühinguõiguses oleks senisest enam vaja reguleerida kontserniõiguslikke küsimusi (sh juhtorgani liikmete vastutust olukorras, kus nad ei tegutse juhitava ühingu, vaid kontserni huvides) ning anda ülevaade õigusliku olukorra kirjeldusest Saksamaal. Siinkirjutajale teadaolevalt ei planeerita ühinguõiguse revisjoni käigus koostada Saksamaaga sarnaste kontsernireeglite kogumikku, kuid välistatud ei ole mõnede kontsernidega seonduvate üksikküsimuste reguleerimine. Siiski on kontsernide maksejõuetusega seotud küsimuste analüüsimine kavatsatud ühinguõiguse revisjonist välja jätta.

- Seega on Eesti õiguskorras mõningad sätted kontsernidega seotud era- ja avalik-õiguslike üksikküsimuste reguleerimiseks, kuid kontsernide maksejõuetusega seotud küsimusi reguleeritud ei ole. Õiguslaseid materjale ja kohtupraktikat leidub üldisemalt kontsernidega seotud temaatika kohta, kuid neid on vähe ja ühinguõiguse revisjoni raames ei plaanita suuremaid muudatusi. Täpsemalt kontsernide maksejõuetuse, sh kontserni kuuluvate ettevõtete maksejõuetusmenetlusega seotud aspekte Eesti õiguskorras reguleeritud ei ole⁷.

2. Käesoleva analüüsi ese

Analüüs-kontseptsiooni ese on analüüsida, kas ja millises ulatuses peaks Eestis olema reguleeritud kontsernide, eelkõige kontsernide maksejõuetusega seotud küsimused. Keskne on äriseadustiku ja uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse⁸ regulatsioon. Maksejõuetuse õiguse revisjoni lähteülesandele⁹ saadetud tagasisides¹⁰ kontsernid suuremat tähelepanu ei pälvinud. Rahandusministeerium viitas, et analüüsida tuleks kontsernidega seotud problemaatikat.

Analüüsi teises osas tuuakse välja kontsernide temaatikaga seotud rahvusvahelised arengud, asjakohased materjalid ja tõstatud õiguslikud küsimused. Kolmandas osas tuuakse välja maksejõuetute kontsernidega seotud küsimuste reguleerimismudelid ja lähtekohad. Neljandas osas käsitletakse täpsemalt maksejõuetute kontsernidega seotud küsimusi lähtudes reguleerimismeetodist.

isikud, kellel kõigil on oma vara, õigused, kohustused ja võlausaldajad.“; vt ka Riigikohtu 17. juuni 2011. a otsus haldusasjas nr [3-3-1-37-11](#), p 10 jj (PRIA toetuste piirangud kontserni sees).

⁵ Riigikohtu 24. novembri 2015. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-129-15](#), p 17 (laenukeeld ja juhatuse liikme hoolsuskohustust): „Seega võib kontserni kuuluva tütarühingu juhatuse liige vabaneda vastutusest, kui ta teeb tehingu, mis esmapilgul ei ole küll tütarühingu huvides, kuid mis kõiki asjaolusid kogumis kaaludes on kontserni kui terviku (ja seega lõppastmes ka tehingu teinud tütarühingu huvides), eeldusel et tehinguga ei tehta hoolsuskohustust rikkudes sooritust mõne teise kontserni kuuluva ühingu kasuks maksejõuetu tütarühingu arvel ega põhjustata tütarühingu maksejõuetust.“; Riigikohtu 9. detsembri 2015. a määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-158-15](#), p 18 (erikontroll kontsernisuhetes): „Samuti on emaühingu aktsionäri õigus taotleda erikontrolli korraldamist seoses kontserni kuuluvate ühingutega. Kuigi emaühing ja tütarühingud on iseseisvad juriidilised isikud, ei tähenda see, et kontsernistruktuuri võiks kasutada selleks, et varjata emaühingu aktsionäride eest tütarühingute tegevust.“; Riigikohtu 10. veebruari 2016. a määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-173-15](#), p 14: „kontsernisiseses suhtes korraldatud õigusabi osutamise juhul tuleb TsMS § 176 lg-t 6 tõlgendada nii, et tekkinud menetluskulude vastaspoolelt väljamõistmiseks peab olema üks juriidiline isik esitanud teisele juriidilisele isikule arve õigusabikulude tasumiseks. Vastasel korral ei saa eeldada, et menetlusosalisel (praegusel juhul hagejal) oleks tekkinud õigusabikulude eest tasumise kohustus.“ Vt ka Riigikohtu 13. aprilli 2016. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-181-15](#), p 50, kus leiti, et ema- ja tütarühingu suhte tekkimiseks ei piisa, kui ühel ühingul on teises 50% suurune osalus, kui muul põhjusel valitsevat mõju teise ühingu üle ei ole.

⁶ Vt lähemalt ühinguõiguse revisjoni kohta [siit](#), vt ka revisjoni [lähteülesande](#) lk 167–168.

⁷ Vt *op cit* S. Kichno. [magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2015.

⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) [2015/848](#), 20. mai 2015, maksejõuetusmenetluse kohta (uuesti sõnastatud) (ELT L 141, 5.6.2015, lk 19–72).

⁹ Maksejõuetuse õiguse revisjoni [lähteülesanne](#).

¹⁰ Maksejõuetuse õiguse revisjoni lähteülesandele saadetud huvigruppide [tagasiside](#).

II Kontsernide regulatsiooni lähtekohad ja reguleerimismeetodid

1. Kontsernidega seotud õiguslikud küsimused

a) kontserni mõiste ja majandusliku sisu määratlemine

Kui õigusliku regulatsiooni kehtestamisel on keskne esmalt määratleda normiadressaadid, kellele regulatsioon suunatud on, siis just normiadressaadi määratlemine ongi kontsernidega seotud õiguslike küsimuste kese. Normiadressaadid on üldiselt füüsilised või juriidilised isikud. Kontsernid on eripärased, sest kontserni kuuluvad juriidilised isikud on õiguslikult eraldiseisvad, kuid majanduslikus mõttes moodustavad nad ühtse majandusüksuse. Kui õiguskorras ei ole kontsernide kohta erireegleid sätestatud tähendab see, et kontsern ei ole õigussubjekt ning iga kontserni kuuluvat juriidilist isikut vaadeldakse eraldiseisva õigussubjektina tema majanduslikku seotust mõne teise juriidilise isikuga arvesse võtmata. Seni on ka Riigikohtu praktikas selgelt kontserni kuuluvate juriidiliste isikute eraldiseisvat õiguslikku staatust rõhutatud¹¹. Eesti õiguskirjanduses toodi kaksikümne aastat tagasi välja mõtte kasutada juriidilise isiku printsiibi asemel ettevõtteprintsiipi¹² ehk panna regulatsiooni keskmesse ettevõtte kui terviklik majandusüksus, sõltumata sellest mitme juriidilise isiku vormis ta tegutseb. Eesti õiguses ja kohtupraktikas on ka osaliselt juriidilise isiku printsiibi asemel ettevõtteprintsiibist lähtutud. Näiteks on Riigikohus küll välja toonud, et kontserni kuuluvad ema- ja tütarettvõtjad on iseseisvad juriidilised isikud, kellel kõigil on oma vara, õigused, kohustused ja võlausaldajad, kuid samas viidanud, et kontserni käsitatakse kui ühte tervikut majanduslikus mõttes, samuti võidakse seda teha muudel, nt maksunduslikel või raamatupidamislikel eesmärkidel¹³.

Õiguskirjanduses on tabavalt välja toodud, et kuigi õiguslikult tuleb kontserni kuuluvaid juriidilisi isikuid käsitleda eraldiseivana ning kontserni kui terviku ühtne maksejõuetusmenetlus ei ole võimalik, kerkivad probleemid reaalses elus, kus kontserni liikmeid oleks vaja ühtsena käsitleda, vaatamata sellele, mida seadusandja, kohtud või akadeemikud arvavad¹⁴. Õiguspoliitiline küsimus on, kas ja millistel juhtudel peaks Eesti seadusandja arvesse võtma juriidiliste isikute majanduslikku seotust kontsernis.

b) kontsernihuvi ja õigusliku eripäraga arvestamise vajadus

Eesti õiguskirjanduses on välja toodud, et kontsernide majanduslikku ühtset huvi on USA-s arvestatud ja ettevõtteprintsiipi rakendatud näiteks järgmiste küsimuste reguleerimisel:

- väärtpaberiõiguses kontsernide vastutuse ja informatsiooni avaldamise kohustuse suhtes;
- avalike teenuste, nagu elektri, soojuse jms ettevõtete hindade reguleerimiseks tegelike kulude arvestamisel;
- pankade majanduslike näitajate arvutamisel ja pankadele lubatud tegevusalade reguleerimisel;
- kindlustustegevuse reguleerimisel, et kontrollida kogu kindlustusettevõtte, tütar- ja emaettevõtjate, tegevust;
- hasartmängude korraldamise reguleerimisel selleks, et ära hoida kriminaalse elemendi kontrolli mängupõrgute üle läbi mitmeastmeliste tütarettvõtjate struktuuride;
- töö ja pensionisuhete korraldamisel, reguleerimaks emaettevõtja kohustusi tütarettvõtja töötajate ees, samuti diskrimineerimise küsimuste reguleerimiseks väljaspool Ameerikat tegutsevate tütarettvõtjate puhul;
- maksunduse alal siirdehindade turuväärtuse maksustamisel (*transfer pricing*) ja
- konkurentsiõiguses turgu valitseva seisundi kuritarvituste piiramiseks.¹⁵

¹¹ Riigikohtu 17. juuni 2015. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-71-15](#), p 11.

¹² R. Vahimets. Veelkord kontsernidest. – *Juridica*, 1997/III, lk 121–123.

¹³ Riigikohtu 17. juuni 2015. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-71-15](#), p 11.

¹⁴ H. Hirte. Towards a Framework for the Regulation of Corporate Groups' Insolvencies. – *European Company and Financial Law Review* 2008/V, lk 214.

¹⁵ Vt R. Vahimets. Veelkord kontsernidest. – *Juridica*, 1997/III, lk 121–123.

Eesti ja Euroopa Liidu õiguses arvestatakse juba avaliku-õiguse valdkonda jäävate kontserni eripäradega näiteks maksuõiguses ja raamatupidamises¹⁶, kus konsolideerimise kaudu ühendatakse raamatupidamiskohustuslaste aruanded nii, nagu oleks tegemist ühe raamatupidamiskohustuslasega, kuid samas nähakse ette eritingimused seotud isikute vahel tehtud tehingute tulumaksuga maksustamisele. Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesande kohaselt keskendutakse praeguses etapis eelkõige pankrotiseaduse¹⁷ regulatsioonile ja analüüsitakse maksejõuetusõigusega piirnevaid teemasid, nt täitemenetlus ja tsiviilkohtumenetlust vaid niivõrd, kui võrd neil on maksejõuetusõigusega otsene puutumus ja seos¹⁸. Seega jäävad avalik-õiguslikud küsimused, mis puudutavad eeltoodud valdkondi, sh maksuõiguslikke küsimusi või krediitiasutuste maksejõuetuse erisusi maksejõuetusõiguse revisjoni alt välja.

Analüüsida tuleks kontsernidega seotud eraõiguslikke küsimusi, mida juba ei analüüsita ühinguõiguse revisjoni raames. Eraõiguslikult on keskne küsimus, kui kaugele peaks ulatuma piiratud vastutuse kontseptsioon kontserni puhul, mis on ühtne majandusüksus, kuid tegutseb mitme juriidilise isiku kaudu. Ettevõtjale annab kontserni loomine ja äritegevuse mitmesse tütarettevõtjasse jagamine soodsa äririskide maandamise võimaluse. Olukorras, kus aga ema- ja tütarettevõtjaid majanduslikult eristada ei saa, tekib küsimus, kas vastutuse piiramine ühe majandusüksuse sees võlausaldajate nõusolekuta on alati põhjendatud¹⁹. Õiguselgus ja ettenähtavus on vajalikud ettevõtjate vaatepunktist, et ennustatavad oleksid kontsernisiseste tehingutega kaasnevad õiguslikud tagajärjed. Küsimusi tekitavad näiteks kontserni kuuluvate ettevõtjate omavaheliste tehingute lubatavuse tingimused, sh laenulepingute sõlmimine ja ühine arveldamine (vt *cash pooling*²⁰). Oluline on kontserni eripära arvestav ja kontsernihuvi printsibiist lähtuv õiguslik regulatsioon ka selleks, et tagada õiguselgus tütarettevõtja juhatuse liikmele – milliseid tehinguid ja toiminguid ta teha võib ning millistel juhul võidakse öelda, et ta on enda kohustusi juhatuse liikmena rikkunud ja vastutab tsiviil- või kriminaalkorras²¹.

EL analüüsitudokumentides on leitud, et kontsernidega seoses on vajalikud reeglid ühingujuhtimise kohta kontserni sees, osaluse ülevõtmispakkumise kohta, kontsernide struktuuri läbipaistvuse ja ähvardava maksejõuetuse olukorras tehtud tehingute lubatavuse kohta ning reeglid vähemusosanike ja -aktsionäride kaitseks²². Euroopa Ühinguõiguse mudelseaduses on välja toodud, et kontsernide maksejõuetusega seoses kerkivad järgmised küsimused, mida tuleks reguleerida:

- kuidas juhitakse ühingut kontsernis, sh kuidas saab emaettevõtja anda tütarettevõtjale juhiseid ja millal on tütarettevõtja kohustatud neid järgima ning kuidas jaguneb sellisel juhul vastutus,
- kas ja millistel juhtudel võivad kontserni kuuluvad ettevõtjad lähtuda tegevuses kontserni kui terviku huvidest, millistele eeldustele peavad kontsernisisestest tehingutest vastama, kuidas jaguneb kontsernisisestest tehingutest puhul vastutus,
- kas osaluse ülevõtmispakkumised väikeaktsionäridele või -osanikele on lubatud, kuidas on tagatud väikeosanike- või aktsionäride kaitse kontsernis.²³

¹⁶ Vt eespool 1.1; vt ka RPS § 27 jj ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/34/EL, 26. juuni 2013, teatavat liiki ettevõtjate aruandeaasta finantsaruannete, konsolideeritud finantsaruannete ja nendega seotud aruannete kohta ja millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2006/43/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiivid 78/660/EMÜ ja 83/349/EMÜ; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/95/EL, 22. oktoober 2014, millega muudetakse direktiivi 2013/34/EL seoses mitmekesisust käsitleva teabe ja muu kui finantsteabe avalikustamisega teatavate suurettevõtjate ja kontsernide poolt.

¹⁷ Pankrotiseadus ([PankrS](#)) – RT I 2003, 17, 95; RT I, 26.06.2017, 28.

¹⁸ Maksejõuetusõiguse revisjoni [lõplik lähteülesanne](#), lk 12.

¹⁹ Vt R. Vahimets. Veelkord kontsernidest. – *Juridica*, 1997/III, lk 121–123.

²⁰ Vt ICLEG Report on the recognition of the interest of the group ([2016](#)), lk 10; K. Kull. Kontsernisisese *cash pooling*'u kasutamise võimalikud piirangud. – *Juridica*, 2011/X, lk 740–747

²¹ Vt Euroopa komisjoni raport Report of the [Reflection Group](#) On the Future of EU Company Law (2011), lk 60.

²² Vt *op cit* Report of the [Reflection Group](#) (2011), lk 59.

²³ Vt European Model Companies Act (EMCA), lk 373.

c) kontsernide maksejõuetusega seotud küsimused

Ka kontsernide maksejõuetuse puhul tõusetuvad eeltoodud eraõiguslikud küsimused. Näiteks on vajalik kontsernisest tehingute tagasivõitmise eelduste või juhatuse liikme vastutuse analüüsimiseks hinnata, kas tegemist oli võlausaldajaid kahjustava tehinguga või on tehing kontsernihuvi järgimise tõttu lubatav²⁴. Eeltoodu kõrval tõusetub ka mitmeid menetlusõiguslikke küsimusi, mis taanduvad ühele keskele soovitusel koordineerida samasse kontserni kuuluvate juriidiliste isikute siseriiklikke või piiriüleseid maksejõuetusmenetlusi. EL dokumentides ja õiguskirjanduses on välja toodud, et kuni ei ole erireegleid kontsernide maksejõuetuse kohta võib halduritel veel olla võimalus teha samasse kontserni kuuluva teise juriidilisest isikust pankrotivõlgniku halduriga koostööd vabatahtlikkuse alusel, kuid kohtute koostöö on takistatud seni, kuni nende sellekohasele pädevusele ei ole menetluseadustikus viidatud²⁵. Probleemne on ka see, et kuni koostöö võlausaldajatega põhineb vabatahtlikkusel, piisab vaid ühest võlausaldajast, kes ei ole koostööga nõus ja algatab eraldiseisva teise pankrotimenetluse, mille tagajärjel nurjub pankrotivõlgniku müük toimiva ettevõtte tervikuna ja vajalik on vara müük üksikute esemete kaupa²⁶. Probleemide kohta võib näitena välja tuua *KPN Qwest* pankrotimenetluse, kus võlgnikud kuulusid telekomettevõtte kontserni, ja pankrotivara hulgas oli kuus fiiberoptiliste kaablite võrgustikku läbi mitmete Euroopa riikide ja juurdepääsuõigused vastavas riigis. Euroopa võrgustikud olid omakorda ühenduses võrgustikega USA-s. Pankrotimenetlusi ja vara müüki ei õnnestunud koordineerida ja seetõttu ei saadud ettevõtet võõrandada tervikuna vaid pankrotivaras olnud esemed müüdi üksikhaaval, mistõttu oli võlausaldajatele väljamakstav jaotis eeldatavast oluliselt väiksem ja kahju kandsid ka osanikud ja töötajad. Positiivse näitena on seevastu toodud *Collins and Aikman* pankrotimenetlus, kus Suurbritannia kohtul õnnestus menetluste koordineerimisega tagada ettevõtte müük tervikuna selliselt, et see tegutseb tänini²⁷.

Piiriüleste kontsernide maksejõuetusmenetlustes tõusetuvate küsimustena on H. Hirte välja toonud:

- kuidas määratleda pankrotiasja kohtualluvust – kas tütarettevõtja pankrotiasjas peaks olema kohtualluvus samal kohtul kui emaettevõtja pankrotiasjas,
- kas kontserni kuuluvate juriidiliste isikute pankrotihaldur võib olla sama või peab ta tingimata olema erinev isik,
- kas kontserni kuuluvate juriidiliste isikute pankrotimenetlused tuleks ühte kohtusse koondada või veel enam, kas kontserni kuuluvate juriidiliste isikute pankrotimenetlused tuleks ühendada selliselt, et kontserni vara moodustaks ühtse massi ja sellest rahuldataks kõigi kontserni kuuluvate juriidiliste isikute võlausaldajate nõuded ühiselt (vt p 5, 2.2; *substantiive consolidation*),
- mil määral me saame allutada ja kontrollida teistes riikides toimuvaid menetlusi, mille tegevuse korraldamiseks on kohtualluvus teise riigi kohtul, seda nii menetluste koordineerimise, kuid eriti konsolideerimise juhtudel.²⁸

²⁴ Vt nt *op cit* Riigikohtu 24. novembri 2015. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-129-15](#), p 17: „Seega võib kontserni kuuluva tütarühingu juhatuse liige vabaneda vastutusest, kui ta teeb teingu, mis esmapilgul ei ole küll tütarühingu huvides, kuid mis kõiki asjaolusid kogumis kaaludes on kontserni kui terviku (ja seega lõppastmes ka teingu teinud tütarühingu huvides), eeldusel et tehinguga ei tehta hoolsuskohustust rikkudes sooritust mõne teise kontserni kuuluva ühingu kasuks maksejõuetu tütarühingu arvel ega põhjustata tütarühingu maksejõuetust.“.

²⁵ Commission staff working Document [impact assessment](#) accompanying the Document revision of regulation (EC) no 1346/2000 on insolvency proceedings (SWD/2012/0416 final), lk 15.

²⁶ A. Merlini. Reorganisation and Liquidation of Groups of Companies: Creditors' Protection vs. Going Concern Maximisation, the European Dilemma, or simply a Misunderstanding in light of the new EU Insolvency Regulation No. 2015/848. – *International Insolvency Law Review* 2016/III, lk 128.

²⁷ *op cit* [impact assessment](#) 1346/2000, lk 15–17; Vt N. H. Cooper. Insolvency proceedings in case of groups of companies: prospects of harmonisation at EU level: briefing note (2011), lk 7; vt ka E. M. F. de Vette. Multinational enterprise groups in insolvency: how should the European Union act? – *Utrecht Law Review* 2011 vol 7, issue 1.

²⁸ H. Hirte. Towards a Framework for the Regulation of Corporate Groups' Insolvencies. – *European Company and Financial Law Review* 2008/V, lk 217–218.

Kokkuvõttes peaks kontsernide maksejõuetusmenetlusega seotud õigusliku regulatsiooni eesmärk olema lahendada eeltoodud küsimused, et võimaldada samal ajal toimuva mitme ühte kontserni kuuluva juriidilise isiku siseriiklike ja piiriüleste maksejõuetusmenetluste koordineerimine, et vähendada menetluskulusid, anda võimalus ettevõtte tervendamiseks ja müügiks toimiva üksusena ning vältida kooskõlastamata vara müüki üksikute esemete või üksuste kaupa, mis kahjustaks nii võlgniku, töötajate kui ka võlausaldajate huve, sest vara müük toimub ebasoodsamatel tingimustel²⁹.

2. Kontsernide regulatsiooni lähtekohad

Rahvusvahelisel tasandil leidub kontsernide temaatikat käsitlevaid regulatsioone ja materjale, mis keskenduvad just maksejõuetute kontserni kuuluvate ettevõtete ja nende maksejõuetusmenetlustega seotud küsimustele.

a) regulatsiooni areng Euroopa Liidus

Euroopa Liidus tõusetusid kontsernidega seotud küsimused juba 1970. aastatel. 1970–1990. aastatel arutati nõukogu ettepaneku üle töötada välja ühtsed kontsernireeglid saksa õiguskorra eeskujul (ettepanek 9. ühinguõiguse direktiiviks), kuid need ei leidnud liikmesriikide seas toetust. Mispale soovitas 2000. aastal komisjoni moodustatud ühinguõiguse kõrgetasemeline ekspertgrupp reguleerida vaid kontsernidega seotud probleemsemaid üksikküsimusi, näiteks võlausaldajate ja vähemusosanike kaitset.³⁰ Maksejõuetusõigusega seotud kontsernide regulatsiooni vajalikkuse üle arutati juba 1990. aastatel, maksejõuetusmenetluse määruse³¹ aluseks olnud Euroopa maksejõuetusmenetluse konventsiooni³² välja töötamisel, kuid konventsiooni ega maksejõuetusmenetluse määramisesse kontsernide maksejõuetuse erisused ei jõudnud³³. Majanduskriisi saabudes olid EL tasandil maksejõuetusõigusega seotud teemad tugevalt päevakorras. Komisjoni soovitusel toodi muu hulgas välja, et lihtsustada tuleks piiriülest kontsernide saneerimist³⁴ ning raportites leiti, et aeg on küps kontsernide maksejõuetusega seotud küsimuste reguleerimiseks³⁵. Kontsernide maksejõuetusmenetlust käsitlev regulatsioon jõudis EL õigusesse esmakordselt uuesti sõnastatud maksejõuetusmäärusega³⁶. Määrus jõustus 26. juunil 2017 ning seoses kontsernidega reguleeritakse seal nii pankrotihaldurite koostööd mitme kontserni kuuluva ettevõtte paralleelse maksejõuetusmenetluse puhul, kuid nähakse ka ette võimalus kontserniliikmete maksejõuetusmenetluste koordineerimiseks.

²⁹ Commission staff working Document [impact assessment](#) accompanying the Document revision of regulation (EC) no 1346/2000 on insolvency proceedings (SWD/2012/0416 final), lk 15–22; vt ka N. H. Cooper ([2011](#)), lk 7.

³⁰ Vt Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe ([2002](#)), lk 94 jj; vt ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv [2013/34/EL](#), 26. juuni 2013, teatavat liiki ettevõtjate aruandeaasta finantsaruannete, konsolideeritud finantsaruannete ja nendega seotud aruannete kohta ja millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2006/43/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiivid 78/660/EMÜ ja 83/349/EMÜ; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv [2014/95/EL](#), 22. oktoober 2014, millega muudetakse direktiivi 2013/34/EL seoses mitmekesisust käsitleva teabe ja muu kui finantsteabe avalikustamisega teatavate suurettevõtjate ja kontsernide poolt.

³¹ Nõukogu määrus (EÜ) nr [1346/2000](#), 29. mai 2000, maksejõuetusmenetluse kohta.

³² [Convention](#) on Insolvency Proceedings. 23.11.1995; vt ka [M. Virgos, E. Schmit](#). Report on the Convention on Insolvency Proceedings (1996). B. Wessels. European Union regulation on insolvency proceedings an introductory analysis. INSOL Europe, 2006.

³³ Vt N. H. Cooper ([2011](#)), lk 5–6.

³⁴ Komisjoni soovitus äritegevuse ebaõnnestumist ja maksejõuetust käsitleva uue lähenemisviisi kohta ([12.03.2014](#)), lk 5; vt ka praktilisi juhiseid kohtute piiriülese koostöö kohta „EU Cross-Border Insolvency Court-to-Court Cooperation Principles and Guidelines“ ([2014](#)) ning kapitaliühingute tegevuskava „Action Plan on Building a Capital Markets Union, COM(2015) 468 final“ ([30.09.2015](#)).

³⁵ Vt nt Euroopa Parlamendi raport ja soovitused komisjonile „European Parliament Report with recommendations to the Commission on insolvency proceedings in the context of EU company law ([17.10.2011](#))“, lk 12–13, vt ka [seotud dokumendid](#); *op cit* raport [Reflection Group](#) (2011), lk 59 jj; *op cit* N. H. Cooper ([2011](#)).

³⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2015. aasta määrus (EL) [2015/848](#) maksejõuetusmenetluse kohta (uuesti sõnastatud) (ELT L 141, 5.6.2015, lk 19–72).

b) UNCITRAL juhised

EL õiguse kujundamist mõjutas olulise allikana ÜRO Rahvusvahelise Kaubandusõiguse Komisjoni (UNCITRAL) välja töötatud mudelseadus, mille 2010. aastal koostatud kolmas osa käsitleb maksejõuetuid kontserne³⁷. Kontsernide maksejõuetusmenetlusega on seotud ka UNCITRALi praktilised soovituselised piiriüleste maksejõuetusmenetluste lihtsustamiseks³⁸.

Viimaste arengutena on EL tasandil keskendunud kontsernidega seotud üksikküsimustele, näiteks on mitteametlik ühinguõiguse ekspertgrupp analüüsinud raportis kontsernihuvid kontseptsiooni EL õigusesse ülevõtmise eeliseid ja võimalikke lahendatavaid probleeme³⁹. Kontsernide maksejõuetusmenetlusega seoses tuli komisjon 2016. aasta lõpus välja 2012/30/EL direktiivi muutmise ettepanekuga, mis hõlmab muu hulgas ka kontsernide piiriüleste saneerimist⁴⁰. Rahvusvahelisel tasandil käsitleb kontsernide temaatikat näiteks hiljuti välja töötatud Euroopa Ühinguõiguse mudelseadus⁴¹ ning UNCITRALi V töögrupis tegeletakse piiriüleste kontsernide maksejõuetusmenetluste regulatsiooni lihtsustamiseks juhiste välja töötamisega⁴².

- Eestis tuleks kontsernide maksejõuetusega seotud regulatsiooni väljatöötamisel lähtekohaks võtta EL uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse regulatsioon ja UNCITRAL mudelseadus kontserne puudutavas osas ja juhised piiriülese koostöö läbiviimiseks.
- Tähelepanu tuleks pöörata riigisisestel küsimustele, kuidas juhitakse ühingat kontsernis, sh kuidas saab emaettevõtja anda tütarettevõtjale juhiseid ja millal on tütarettevõtja kohustatud neid järgima ning kuidas jaguneb sellisel juhul vastutus.
- Tähelepanu tuleks pöörata küsimusele, kas ja millistel juhtudel võivad kontserni kuuluvad ettevõtjad lähtuda tegevuses kontserni kui terviku huvidest, millistele eeldustele peavad kontsernisisestel tehingud vastama, kuidas jaguneb kontsernisisestel tehingute puhul vastutus.
- Piiriülestes kontsernide maksejõuetusmenetlustes tuleks lahendada küsimused:
 - kuidas määratleda pankrotiasja kohtualluvust – kas tütarettevõtja pankrotiasjas peaks olema kohtualluvus samal kohtul kui emaettevõtja pankrotiasjas, sh kas kontserni kuuluvate juriidiliste isikute pankrotihaldur võib olla sama või peab ta olema erinev isik;
 - kas kontserni kuuluvate juriidiliste isikute pankrotimenetlused tuleks ühte kohtusse koondada või veel enam, kas kontserni kuuluvate juriidiliste isikute pankrotimenetlused tuleks ühendada selliselt, et kontserni vara moodustaks ühtse massi ja sellest rahuldataks kõigi kontserni kuuluvate juriidiliste isikute võlausaldajate nõuded ühiselt;
 - mil määral me saab allutada ja kontrollida teistes riikides toimuvaid menetlusi, mille tegevuse korraldamiseks on kohtualluvus teise riigi kohtul, seda nii menetluste koordineerimise, kuid eriti konsolideerimise juhtudel.

³⁷ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, Part Three: Treatment of enterprise groups in insolvency (2010).

³⁸ UNCITRAL Practice Guide on Cross-Border Insolvency Cooperation 2010.

³⁹ The Informal Company Law Expert Group (ICLEG) Report on the recognition of the interest of the group (2016).

⁴⁰ [Ettepanek](#): Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv, milles käsitletakse ennetava restruktureerimise raamistikke, uue võimaluse andmist ning restruktureerimise, maksejõuetuse ja maksekohustustest vabastamise menetluste tõhususe suurendamise meetmeid ning millega muudetakse direktiivi 2012/30/EL.

⁴¹ European Model Companies Act (EMCA) (2017, sept), lk 375 jj.

⁴² Vt viimane variant 02.03.2017. [Draft legislative provisions](#) on facilitating the cross-border insolvency of multinational enterprise groups.

3. Kontsernidega seotud küsimuste reguleerimismeetodid

Kontsernidega seotud küsimuste reguleerimisel saab eristada peamiselt kolme suunda:

- kõikehõlmavate kontsernireeglite välja töötamine,
- kontsernidega seotud üksikküsimuste reguleerimine ja
- kontsernihuvist lähtuv käsitlus.⁴³

Esimene käsitlus kõikehõlmavate kontsernireeglite kohta sai alguse Saksamaa mudelist. Saksamaa (1965) eeskujul otsustati terviklike kontsernireeglite kasuks ka Brasiilias (1976), Portugalis (1986), Ungaris (1988–2012), Tšehhis (1991–2002), Sloveenias (1993), Albaanias (2008) ja Türgis (2012)⁴⁴. Nagu eelpool mainitud ei leidnud kõikehõlmavate kontsernireeglite väljatöötamine EL tasandil liikmesriikide toetust. Eesti ei ole seni vaatamata saksa õiguskorra eeskujule sarnaselt Austriale ja Poolale⁴⁵ kõikehõlmavate kontsernireeglite kasuks otsustanud ning plaanis ei ole see ka käimasoleva ühinguõiguse revisjoni raames. Seega võib kontsernide maksejõuetusmenetlustega seotud küsimuste lahendamisel arvestada, et üldine suund on kontsernidega seoses reguleerida vaid mõningaid üksikküsimusi.

Teine lähenemine on reguleerida kontsernide temaatikaga seonduvaid suuremaid üksikküsimusi, seadmata eesmärgiks välja töötada ühtset kontsernireeglite kogumikku. Sellisele lähenemisele soovitas Euroopa Liidu tasandil kõikehõlmavate kontsernireeglite välja töötamise asemel üle minna ühinguõiguse kõrgetasemeline ekspertgrupp 2002. aastal⁴⁶ ning sarnast lähenemist on tõenäoliselt seni järgitud ka Eestis. ÄS-s on sätestatud mõned olulisemad erisused kontsernide jaoks, näiteks on leevendatud laenukeeldu, ning ette on nähtud raamatupidamislikud ja maksuõiguslikud arvestusreeglid konsolideerimisgrupis, kuid kõikehõlmavaid reegleid välja töötatud ei ole.

Kontsernihuvist lähtuv käsitlus on paindlikum ja tugineb Prantsusmaa kõrgeima kohtu kriminaalkolleegiumi otsusele *Rozenblumi* asjas 1985. aastal⁴⁷, mille lähtekoht on, et teatud juhtudel ei peaks tütarettevõtte juhatuse liikmele ette heitma, kui ta langetab tütarettevõttele kahjuliku otsuse, et lähtuda kontserni kui terviku huvidest. *Rozenblumi* doktriini tunnustatakse ka Belgias, Hollandis, Luksemburgis, Hispaanias ja Skandinaaviamaaades ning seda on käsitletud isegi omaette *ius communena* Euroopa riikide seas⁴⁸. *Rozenblumi* doktriinist lähtuvad ka viimased arengud EL tasandil, kus 2016. aastal tutvustati raportit kontsernihuvi kontseptsiooni kohta⁴⁹. Eestis käsitleti kontsernihuvi kontseptsiooni Riigikohtus 2015. aastal⁵⁰ arutlusel olnud kohtuasjas⁵¹.

Võib öelda, et arengutes on nii siseriiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil liigutud enam paindlike kontsernidega seotud küsimuste reguleerimismudelite poole. Euroopa Ühinguõiguse mudelseaduse välja töötamisel võeti aluseks kontsernihuvi kontseptsioon, tuues välja, et see on Euroopas muutunud

⁴³ Vt *op cit* raport [Reflection Group](#) (2011), lk 59 jj; European Model Companies Act (EMCA), lk 371 jj; ICLEG Report on the recognition of the interest of the group [\(2016\)](#), lk 5.

⁴⁴ Vt European Model Companies Act (EMCA), lk 371.

⁴⁵ Vt European Model Companies Act (EMCA), lk 371.

⁴⁶ Vt *op cit* Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe [\(2002\)](#), lk 94 jj.

⁴⁷ Cass crim, [84-91.581](#), 04.02.1985.

⁴⁸ Vt European Model Companies Act (EMCA), lk 371.

⁴⁹ *Op cit* The Informal Company Law Expert Group (ICLEG) Report on the recognition of the interest of the group [\(2016\)](#).

⁵⁰ Vt European Model Companies Act (EMCA), lk 371.

⁵¹ Vt eelkõige Riigikohtu 24. novembri 2015. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-129-15](#), p 17 (laenukeeld ja juhatuse liikme hoolsuskohustus): „Seega võib kontserni kuuluva tütarühingu juhatuse liige vabaneda vastutusest, kui ta teeb tehingu, mis esmapilgul ei ole küll tütarühingu huvides, kuid mis kõiki asjaolusid kogumis kaaludes on kontserni kui terviku (ja seega lõppastmes ka tehingu teinud tütarühingu huvides), eeldusel et tehinguga ei tehta hoolsuskohustust rikkudes sooritust mõne teise kontserni kuuluva ühingu kasuks maksejõuetu tütarühingu arvel ega põhjustata tütarühingu maksejõuetust.“

juba *ius commune*ks ning toodi välja, et üheski riigis ei ole arengutes suundunud kontsernihuvi kontseptsiooni asemel tagasi kõikehõlmavate kontsernireeglite väljatöötamise poole⁵². Ka ühinguõiguse revisjoni raames ei plaanita kõikehõlmavaid kontsernireegleid välja töötada ning sellest peaks lähtuma ka kontsernide maksejõuetusega seotud küsimuste reguleerimisel.

- Maksejõuetusõiguse revisjoni läbiviimisel tuleks aluseks võtta perspektiiv, et kontsernireeglite kogumiku väljatöötamist Eesti õiguses ei planeerita ning keskne on kontsernihuvi kontseptsioon. Kuivõrd kontsernide maksejõuetusega seotud küsimused on ühinguõiguse revisjonist välja jäetud, tuleb maksejõuetusõiguse revisjoni raames kontsernide maksejõuetusega seotud küsimusi analüüsida.

III Kontsernide maksejõuetusõiguse reguleerimismeetodid

Kontsernide maksejõuetusõigusega seotud küsimuste lahendamisel on reguleerimismeetoditena eelnevaga sarnaselt võimalik: välja töötada kõikehõlmavad kontsernireeglid, sh kontsernide maksejõuetuse puhuks, reguleerida kontsernidega seotud üksiküsimuste hulgas ka kontsernide maksejõuetust või säilitada senine õiguslik olukord. Reguleerimismeetodite hulgast on mõttekas kõrvale jätta Saksamaalt alguse saanud suund kõikehõlmavate kontsernireeglite välja töötamiseks, arvestades teiste riikide kogemusi ja arenguid, mis on seni on olnud vastupidised ja milles on liigutud kontsernihuvi printsiibi ja paindlikuma lähenemise poole⁵³. Samuti võttes arvesse, et kontsernide temaatikat käsitletakse ka ühinguõiguse revisjoni raames ning seal on juba võetud siinkirjutajale teadaolevalt seisukoht, et kõikehõlmavate kontsernireeglite välja töötamist ei toetata. Seega oleks võimalik valida järgmiste suundade vahel:

- kehtiva õigusliku olukorra säilitamine või
- kontsernidega seotud üksikute erisuste hulgas ka kontsernide maksejõuetuse ja maksejõuetusmenetlustega seotud küsimuste reguleerimine.

1. Kontsernide maksejõuetuse osas kehtiva õigusliku olukorra säilitamine

Esimene võimalus oleks säilitada kehtiv õiguslik olukord, kus kontsernide kohta on õiguskorras teatud üksiküsimustes sätestatud erisused, kuid üldised kontsernireeglid puuduvad ning üksiküsimuste hulgas ei ole kontsernide maksejõuetusega seotud materiaalse menetlusõiguslikke küsimusi käsitletud. Sellisel juhul ei oleks Eesti õiguses reegleid, mis võimaldaksid samasse kontserni kuuluvaid juriidilisi isikuid panna ühtselt võlausaldajate ees vastutama ning vastutus võlausaldajate ees piirneks alati ühe konkreetse kontserni kuuluva juriidilise isiku ja tal oleva varaga. Seda sõltuvalt kohtupraktika arengutest⁵⁴, kuid tõenäoliselt ka juhtudel, kui tütarettevõtja vara vähenemine on tingitud emaettevõtja juhistest või tegevusest. Tagasivõitmise nõude ja maksejõuetu juriidilise isiku juhatuse liikme vastutuse analüüsimisel arvestatakse kohtupraktika seisukohti, kuid kontsernihuvist lähtumise võimalust seaduse tasandil reguleeritud ei oleks, vähemalt seni, kui EL-s ei otsustata sellest kontseptsioonist lähtuva algatusega välja tulla⁵⁵ või kui muudatusi ei otsustata teha ühinguõiguse revisjoni raames. Eesti õiguses ei oleks ka menetlusreegleid, mis võimaldaksid mitme samasse kontserni kuuluva juriidilise isiku maksejõuetusmenetlusi üheks menetluseks kokku koondada ehk konsolideerida või maksejõuetusmenetluste paralleelset kulgemist koordineerida. TsMS⁵⁶ § 374 annab küll üldaluse hagide liitmiseks ning PankrS § 4 lg 3 näeb menetluse kollektiivsest olemusest tulenevalt ette sama võlgniku vastu esitatud pankrotiavalduste liitmise. Arvestades aga, et õiguslikult on

⁵² Vt European Model Companies Act (EMCA), lk 372.

⁵³ Vt *op cit* Report of the [Reflection Group](#) (2011)“, lk 59; EMCA, lk 371; ICLEG Report [\(2016\)](#), lk 5.

⁵⁴ Vrd RKTko 24.11.2015 [3-2-1-129-15](#), p 17.

⁵⁵ Vt *op cit* ICLEG Report on the recognition of the interest of the group [\(2016\)](#).

⁵⁶ Tsiviilkohtumenetluse seadustik ([TsMS](#)) – RT I 2005, 26, 197; RT I, 26.06.2017, 52.

kontserni kuuluvad ettevõtjad eraldiseisvad juriidilised isikud, kellel on oma vara, õigused, kohustused ja võlausaldajad⁵⁷, ei oleks kohtutel võimalik Eesti õigusest tulenevalt pankrotimenetlusi liita.

Samavõrd ei oleks kohtutel Eesti õiguses selgelt sätestatud pädevust paralleelseid pankrotimenetlusi teise kohtuniku või kohtuga koordineerida. Küll aga kohalduksid uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse ajalise, esemelisse ja territoriaalsesse kohaldumisaslasse⁵⁸ jäävatele menetlustele määrusest tulenevad kontsernide maksejõuetusmenetlustega seotud koostöö ja teabevahetuse reeglid (art 56–60) ja menetluste koordineerimise võimalused (art 61–77). Ka nende menetluste jaoks ei oleks aga uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse sujuvaks rakendamiseks Eesti õigusesse täiendusi tehtud.

Samuti ei oleks kontsernide maksejõuetuse kohta regulatsiooni nende maksejõuetusmenetluste jaoks, mis jäävad uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse kohaldamisalast välja. Määruse kohaldamisalast jääksid muu hulgas välja näiteks määruse lisas nimetatud maksejõuetusmenetlused (sh saneerimismenetlus), enne määruse jõustumist algatatud maksejõuetusmenetlused ja maksejõuetusmenetlused, kus võlgniku põhihuvide kese (*COMI*) ei ole mõnes EL liikmesriigis. Viimase seisukoha osas võib küll välja tuua, et arvestades kontsernide eripära on õiguskirjanduses pooldatud lähenemist, et määrust võiks kohaldada ka siis, kui mõne kontserni kuuluva juriidilise isiku põhihuvide kese on kolmandas riigis, kuid vähemalt kahe juriidilise isiku põhihuvide kese on erinevas liikmesriigis⁵⁹.

2. Kontsernide maksejõuetuse erisuste reguleerimine

a) kontsernide maksejõuetusega seotud erisuste reguleerimismudelid

Teine võimalus oleks kontsernidega seotud üksikute erisuste seas reguleerida ka kontsernide maksejõuetusega seotud küsimusi. UNCITRAL mudelseaduse, EL analüüsi ja õiguskirjanduse pinnalt võib välja tuua järgmised kaks põhilist kontsernide maksejõuetusega seotud küsimuste reguleerimisvõimalust – konsolideerimine ja koordineerimine⁶⁰. Võimalik on regulatsioon, millega:

- 1) kontserni kuuluvate maksejõuetute juriidiliste isikute vara ja maksejõuetusmenetlusi oleks võimalik konsolideerida (*substantive consolidation*) ehk kalduda kõrvale kontserni kuuluvate juriidiliste isikute eraldatuse põhimõttest, käsitada nende vara ühtse massina ja rahuldada võlausaldajate nõuded koos ühes menetluses või
- 2) kontserni kuuluvate juriidiliste isikute maksejõuetusmenetlusi oleks võimalik koordineerida (*procedural consolidation*), kus kontserni kuuluvate juriidiliste isikute vara ja menetlused jääksid eraldatuks, kuid kooskõlastada saaks näiteks vara müüki erinevates menetlustes ja reguleeritud oleks kohtute ja haldurite koostöö.⁶¹

⁵⁷ Vt RKTko 17.06.2015 [3-2-1-71-15](#), p 11.

⁵⁸ Vt K. Jürgenson, M. Torga. Maksejõuetusmenetluse (uuesti sõnastatud) määrus – samm tervendamise ja rahvusvahelise koostöö suunas. – *Juridica*, 2015/*IX*, lk 624–635.

⁵⁹ Mankowski/Müller/Schmidt/J. Schmidt, 1. Aufl. 2016, *EuInsVO* 2017 Art. 61 rn. 8–10; Mankowski/Müller/Schmidt/Mankowski, 1. Aufl. 2016, *EuInsVO* 2017 Art. 3 rn. 112.

⁶⁰ Analüüsis on kasutatud kahest jaotust, kus konsolideerimise mõiste vaste inglise keeles on *substantiive consolidation* ning koordineerimise mõiste hõlmab segaduse vältimiseks nii mõistet *procedural consolidation* kui ka *coordination*. Käesolevas analüüsis ei ole eristatud koordineerimise mõiste sees haldurite koostööd koordineerimisena ja olukorda, kus erinevaid menetlusi viiks läbi ühiselt üks haldur protseduurilise konsolideerimisena. Kahesest jaotusest on lähtunud uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse eeskujul, kus ka ulatuslikum regulatsioon koordineerimismenetluse kohta ei hõlma olukorda, kus halduri toimingute tegemise pädevus oleks vaid ühel isikul. Pankrotihaldurite pädevus kestab koordinaatori kõrval edasi. Vrd *op cit* S. Kichno. [magistritöö](#), lk 42 on toodud kolmene jaotus.

⁶¹ *Op cit* UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, Part Three (2010), lk 59 jj; N. H. Cooper (2011), lk-d 8, 11, 12; E. M. F. de Vette. Multinational enterprise groups in insolvency: how should the European Union act? – *Utrecht Law Review* 2011 vol 7, issue 1, pp 226–227, vt ka S. Kichno. Vastutuse jagunemine ja maksejõuetusmenetluse läbiviimise erisused kontsernis: [magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2015, lk 25 jj, lk 39 jj.

b) konsolideerimine

Konsolideerimine on võimalik *common law* riikides, kus on valitud vastupidine suund kõikehõlmavate kontsernireeglite väljatöötamisele: regulatsioon on napim ja kohtutel väga lai diskretsiooniõigus menetlust kujundada. Suurbritannias Konsolideerimine toimub kohtumenetluses, kus kohus saab menetlust korraldava kohtulahendiga kontserni kuuluvate isikute vara ja menetlused ühendada.

USA-s on menetluste ja vara konsolideerimine erandlik abinõu, mille rakendamiseks tuletavad kohtud enda pädevuse üldisest normist, kus on öeldud, et kohtud võivad rakendada igasugust meetet, mis on vajalik pankroti likvideerimise sätete rakendamiseks⁶². Tavaliselt hõlmab huvitatud isikute avaldus praktikas taotlusi, et kõiki nõudeid erinevate juriidiliste isikute vastu käsitataks nõuetena, mis on esitatud konsolideeritud grupi vastu, et eemaldataks sama üksikjuhtumi kohta käivad korduvad nõuded, et keelataks kontserni kuuluvate juriidiliste isikute vahelised nõuded, et ühildataks menetlustoimingute tegemise ajagraafik ning esitataks kooskõlastatud menetlusplaan⁶³.

Konsolideerimise otsustamisel on kohtute jaoks oluline hinnata, kas ühingud on esitanud konsolideeritud aruandeid, kas ühingute huvid ja osaluse omajad kattuvad, kas emaettevõtja on taganud tütarettvõtjate laene, kui keerukas on ühingute vara teineteisest eraldada, kas varaga on ühingute vahel tehinguid tehtud ühinguõiguslikke formaalsusi järgimata, kas ühingu vara ja ärilised funktsioonid on segunenud, kas konsolideerimine ühte kohta oleks kasumlikum⁶⁴. USA kohtute jaoks räägivad tavaliselt konsolideerimise kasuks järgmised asjaolud:

- seotud ühingute võlausaldajad käsitasid kontserni kuuluvaid juriidilisi isikuid ühtse majandusüksusena ning ei eristanud eraldi üksusi laenu andmisel,
- seotud ühingute tegevus on nii kokku põimunud, et selle iga juriidilise isiku puhul eraldi käsitlemine oleks võimatu või liiga kulukas,
- kui seotud ühingud ei ole säilitanud enda staatust eraldi juriidiliste isikutena,
- ühegi seotud ühingu võlausaldajate huve konsolideerimine märkimisväärselt ei kahjusta⁶⁵.

Suurbritannias seevastu konsolideerimine kohtupraktikas väga juurdunud ei ole, kuigi pole välistatud lähtudes kohtuasjast *Bank of Credit and Commerce International SA (No 3)*⁶⁶ väljendatud seisukohtadest. 2015. aastal otsustas kohus kohtuasjas *Huelin-Renouf Shipping Limited*⁶⁷ konsolideerimise kasuks ning tema kaalutlused olid, et tütarettvõtja oli emaettevõtjast sellises finantssõltuvuses, et kui emaettevõtja likvideerimismenetlust alustati, ei oleks tütarettvõtja jätkumine olnud võimalik, emaettevõtjale kuulus enamik varast, mõlemat ühingut juhtis emaettevõtja juhtimismeeskond, tütarettvõtjal ei olnud kohapeal juhatuse liiget, arved väljastati emaettevõtja nimel, mõlemad ühingud tutvustasid end kolmandatele isikutele ühtse ühinguna⁶⁸. Suurbritannias aitab lisaks võlausaldajate huve kahjustavate tehingute vastu vastutuse eriregulatsioon maksejõuetuse korral (*wrongful trading*), misjuures on faktilise ühingujuhi (*shadow director*) kontseptsiooni kaudu vastutust tütarettvõtja tegevuse eest üle kanda ka valitsevat mõju omavale emaettevõtjale⁶⁹.

⁶² Vt *op cit* A. Merlini, IILR 2016//, lk 129, allmärkus nr 55, U.S Code, 11. osa, 1. ptk § 105 lg (a); vt lähemalt USA regulatsiooni ja kohtupraktika kohta T. E. Graulich. Substantive consolidation – a post-modern trend. American Bankruptcy Institute Law Review vol. 14:527

⁶³ G. W. Newton. Bankruptcy and Insolvency Accounting, Volume 1: Practice and Procedure. John Wiley & Sons, 2009, lk 297.

⁶⁴ *Op cit* G. W. Newton, 2009, lk 299.

⁶⁵ *Op cit* G. W. Newton, 2009, lk 298.

⁶⁶ *Bank of Credit and Commerce International SA* [1993] B.C.L.C. 1490.

⁶⁷ *Huelin-Renouf Shipping Limited (In Liquidation)* [2015] JRC 206.

⁶⁸ M. Newman, N. Sanders. Pooling of Assets and Liabilities of Insolvent Companies in the Channel Islands. [18.05.2016](#).

⁶⁹ V. Finch, D. Milman. Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles. Cambridge University Press, 2017, lk 504.

Ka Prantsusmaal on kohtutele antud võimalus hõlmata menetlusse need isikud, kelle varaga on võlgniku vara segunenud, või laiendada menetlust juhtudel, kui juriidilise isiku vormi on kuritarvitatud ja see on üksnes fiktiivne⁷⁰. UNCITRAL mudelseaduses on välja toodud piiratud olukorrad, mille puhul võiks konsolideerimine olla mõistlik, ning konsolideerimist sarnastel piiratud juhtudel on toetatud ka USA ja Suurbritannia kohtupraktikas⁷¹:

- a) kui kontserni kuuluvate juriidiliste isikute vara on segunenud sellisel määral, et esemete kuuluvust ja vastutust kohustuste eest ei ole võimalik piisaval määral kindlaks teha ilma ebamõistliku aja- või rahakuluta,
 - b) kui kohus on tuvastanud, et kontserni liikmed on kasutanud petuskeemi ühegi õiguspärase ärieesmärgita ja konsolideerimine on õigluse tagamiseks ja skeemi või tegevusega tekitatud kahju hüvitamiseks esmatähtis⁷².
- Seega on konsolideerimine kohtupraktikas välja töötatud kontseptsioon, mida ei kasutata väga laialdastel juhtudel praktikas ja mis on omane peamiselt *common law* riikidele.
 - Konsolideerimine kaldub kõrvale juriidiliste isikute eraldatuse põhimõttest ja peab seetõttu jääma erandlikuks, kuid see võib olukordades, kus kontserni kuuluvate juriidiliste isikute varad on lootusetult segunenud või kui tegemist on tahtliku heade kommete vastase käitumisega, anda võimaluse tõhusaks võlausaldajate huvide kaitseks ja tagada erinevate kontserni kuuluvate juriidiliste isikute võlausaldajate omavahelise võrdse kohtlemise.
 - Konsolideerimine eeldab, et kohtutele on jäetud suur diskretsiooniruum menetluse korraldamisel ja konsolideerimistaotluse lahendamisel.

b) koordineerimine

Kui kontserni kuuluvate juriidiliste isikute maksejõuetusmenetlusi koordineeritakse, jäetakse muutmata põhimõtte, et kontserni kuuluvad juriidilised isikud on eraldiseisvad ja neil igaühel on eraldi õigused, kohustused ja võlausaldajad. Võlausaldajate, võlgnike ja töötajate huvide kaitseks ning maksejõuetusmenetluse efektiivsuse tagamiseks on võimalik koordineerida menetluse läbiviimist ja toimingute tegemist, nt võlausaldajate üldkoosoleku toimumise aega või vara müüki. Õiguskirjanduses on välja toodud, et kontsernide, sh piiriüleste, maksejõuetusmenetluste puhul on vaja koordineerida pädevuse jaotust vara valitsemise ja menetlustoimingute tegemisel kohtute ja haldurite vahel, mis seisneb järgnevatel valdkondades:

- vara kasutamine ja valitsemine
- vara säilitamine ja tagasivõtmine,
- nõuete esitamine ja kaitsmine,
- piirid, mille ulatuses võib toiminguid teha teiste kohtute või haldurite nõusolekuta,
- võlgniku tervendamise ja saneerimiskavade koordineerimine ja harmoniseerimine,
- kohustustest vabastamise võimalikkus ja koordineerimine,
- kohaldatava õiguse valik piiriüleste menetluste puhul kattuvates toimingutes,
- teabevahetuse viisid ja keel,

⁷⁰ Vt *op cit* 2008/V, lk 221–222. Vt Prantsusmaa äriseadustik *Code de Commerce* (CDC) artikkel L 621-2, misjuures tuleb tähelepanu juhtida sellele, et süstemaatiliselt on tegemist võlgade ümberkujundamist puudutava regulatsiooniga, likvideeriva menetluse sätted on L 640-1 jj.

⁷¹ A. L. Gropper. *United States Approaches to the Insolvency of Enterprise Groups*. – *International Insolvency Law Review* 2015/IV, lk 376, vt allmärkuses nr 46 viidet kohtuasjale *Owens Corning Corp* (419 F.3d 195, 211; 3d Cir. 2005); vt ka viited hiljutistele kohtuasjadele [Donald R. Lassman v. Cameron Construction LLC](#) ja [Phaedra Spradlin v. Beads and Steeds Inns, LLC](#) – K. Blakeslee, A. Hill, F. Mohammed. [Substantive Consolidation: It's Alive and Well \(or Maybe Just Alive\)](#) 09.02.2017; *Bank of Credit and Commerce International SA* [1993] B.C.L.C. 1490; *Huelin-Renouf Shipping Limited (In Liquidation)* [2015] JRC 206.

⁷² *Op cit* UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, Part Three: Treatment of enterprise groups in insolvency (2010), lk 71–72.

- kompromissi ja võlgnike ja võlausaldajate vaheliste vaidluste lahendamine ja kokkulepete sõlmimine,
- menetluse läbiviimine, eelkõige menetluse peatamine või kokkulepped võlausaldajatega teatud tegevusest hoidumiseks, õiguskaitsevahendite kasutamine,
- menetluskulud ja lõivud.⁷³

Koordineerimise ja koostöö sätted sisalduvad uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruses (art 56 jj). Saksamaal on lõpetatud uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse jõustumise tõttu koostatud kontsernide maksejõuetusmenetluste haldamise lihtsustamise seaduse eelnõu menetlus⁷⁴. Eelnõuga tehti peamiselt pankrotiseadusesse⁷⁵ muudatused kohtualluvuse, kohtute ja haldurite koostöö, koordinatsioonimenetlust läbi viiva halduri tasu ja menetluskulude kohta, mis jõustuvad 21. aprillil 2018 (eelnõu art 10). Koostöö hõlmab eelkõige haldurite ja kohtute teabevahetust ning koordineerimine menetlustoimingute ajastamist vastavalt koordinaatoriga kokkulepitud plaanile.

- Kokkuvõttes on võimalik kontsernide maksejõuetust mitte reguleerida, mis tähendaks, et Eesti õiguses oleksid määrusest tulenevalt otsekohalduvad kontsernide maksejõuetust käsitlevad koostöö ja koordineerimismenetluse reeglid. Küll ei oleks selle valiku puhul sätete sujuvaks rakendamiseks täiendusi tehtud ning uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse kohaldamisalast välja jäävate kontsernide maksejõuetusmenetluste jaoks reegleid ei oleks.
- Kui otsustada üksikküsimuste hulgas kontsernide maksejõuetusmenetlusi reguleerida, siis oleks võimalik valida kahe peamise suuna vahel: konsolideerimine või koordineerimine. Esimesel juhul oleks võimalik kontserni kuuluvate juriidiliste isikute vara ühtsena käsitleda ühes menetluses, kuid sellisel juhul ei järgitaks juriidiliste isikute eraldamise põhimõtet. Teisel juhul säilitataks nägemus, et kontsern ei ole õigussubjekt, vaid kontserni kuuluvad juriidilised isikud on eraldiseisvad õigussubjektid, ning reguleeritaks üksnes menetlusreegleid, kuidas tagada kontserni kuuluvate juriidiliste isikute pankrotimenetluste koordineerimine ja organite koostöö.

3. Kontsernide maksejõuetuse erisustest täpsemalt

Kui otsustada teha Eesti õigusesse täiendused selliselt, et kontsernidega seotud üksikküsimuste hulgas reguleeritaks ka nende maksejõuetusega seotud probleeme on eelnevast kahest suunast lähtudes mõeldavad peamiselt kolm lähtekohta.

- Koordineerimine määrusega ette nähtud ulatuses. Võimalus on teha Eesti õigusesse vaid need muudatused, mis on vajalikud uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse sujuvaks rakendamiseks piiriüleste kontsernidega seotud maksejõuetusmenetluste puhul, kolmandate riikide kontsernide maksejõuetusmenetlustes kontsernide maksejõuetusega seotud erisähteid ei oleks,
- Koordineerimine kõikide kontsernide maksejõuetusmenetluste jaoks. Võimalik on välja töötada lisaks määruse sujuvaks rakendamiseks vajalikele muudatustele, mis on toodud variandis a), ka sätted, millega laiendataks koordineerimisel põhinevat lähenemist laiendamise ka uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse kohaldamisalast välja jäävatele menetlustele, näiteks kolmandate riikide piiriülestele või siseriiklikele kontsernide maksejõuetusmenetlustele,
- Konsolideerimine osas, milles määrus seda ei välista. Võimalik on teha lisaks määruse sujuvaks rakendamiseks vajalikele muudatustele, mis on toodud variandis a), ka siseriiklikud reeglid piiriüleste ja siseriiklike kontsernide maksejõuetusmenetluste kohta, misjuures määruse kohaldamisalast välja jäävate menetluste jaoks oleks ette nähtud määrusest ulatuslikum regulatsioon, mis ei piirduks menetluste koordineerimisega, vaid ette oleks nähtud kontserni kuuluvate juriidiliste isikute vara ja maksejõuetusmenetluste konsolideerimise eeldused ja võimalused.

⁷³ N. H. Cooper (2011), lk 15.

⁷⁴ Gesetz zur Erleichterung der Bewältigung von Konzerninsolvenzen.

⁷⁵ Saksa pankrotiseadus, Insolvenzordnung (InsO) – BGBl. I S. 2866; BGBl. I S. 1693.

Seega tuleks esmalt otsustada, kas pooldatakse konsolideerimisel või koordineerimisel põhinevat lähenemist. Esimene võimalus on kõige vähem ulatuslik, põhineb koordineerimisel ja lähtub sellest, et uuesti sõnastatud maksejõuetusmäärus Eestis kohaldub sõltumata seadusandja tahtest. Minimaalne oleks tagada selle määruse sujuv rakendumine. Teine variant tugineb samuti menetluste koordineerimise võimalusele, kuid on veidi ulatuslikum ja näeb ette, et uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse sätetega sarnased normid võiks kohalduda ka olukordades, mis jäävad määruse kohaldamisalast välja, näiteks siseriiklike kontsernimenetluste ja kolmandate riikide kontsernimenetluste puhul. Kolmas lähenemine põhineb konsolideerimisel ning näeks ette määrusest ulatuslikumate reeglite välja töötamise osas, milles määrus seda ei takista.

- Arvestades lähteülesandele saadetud tagasiside vähesust, asjaolu, et ühinguõiguse revisjoni raames ei planeerita suuremaid muudatusi seoses kontsernidega ning uuesti sõnastatud määruse laia kohaldamisala, mis hõlmab enamiku relevantsetest juhtudest, on põhjendatud piirduda uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruses toodud kontsernimenetluste sujuva rakendamisega.

IV Maksejõuetusmääruse kontsernireeglite rakendamine

Kuigi uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse regulatsioon haldurite ja kohtute koostöö kohta kontsernide maksejõuetusmenetluses ja menetluste koordineerimise võimalus on Eesti õiguses otsekohalduvad, on tavapäraselt määruse sujuvaks rakendamiseks EL määruste jõustumisel Eesti õiguskorda vajadusel täiendatud. Täpsem muutmisevajadus selgub analüüsidest muu hulgas seda, kas konkreetsed sätted nõuavad kehtiva õiguse täiendamist. Regulatsioon hõlmab sätteid haldurite ja kohtute koostöö kohta (art 56–60, pp 49–53, 61–62) ning regulatsiooni koordinatsioonimenetluste kohta (art 61–77, pp 54–60).

1. Koostöö ja teabevahetus kontsernide maksejõuetusmenetlustes

1.1 Kohtute ja haldurite koostöö kontsernide maksejõuetusmenetlustes

a) koostöö ja teabevahetuse sätete kohaldamisjuhud

Koostööd ja teabevahetust reguleerivad sätted hõlmavad reegleid pankrotihaldurite omavahelise (art 56) ja kohtute omavahelise (art 57) koostöö kohta, pankrotihaldurite ja kohtute koostöö kohta (art 58), ette on nähtud, et teabevahetuse ja koostöö kulud on menetluskulud (art 59), samuti on antud pankrotihaldurile erivolitused kontsernide maksejõuetusega seotud asjades (art 60). Artiklid 56–60 hõlmavad haldurite ja kohtute koostöökohustust kontserni maksejõuetusmenetlustes. Määruse kohaldamisalasse kuuluvad piiriülesed kontsernide maksejõuetusmenetlused, kuid määrus ei reguleeri haldurite ja kohtute koostöökohustust siseriiklikes kontsernimenetlustes. Sätete kohaldamiseks peab vähemalt kahes erinevas liikmesriigis olema algatatud määruse lisas nimetatud menetlus. Kui aga vähemalt kahes liikmesriigis on määruse lisas toodud menetlused algatatud, kuid seejuures on mõne teise kontserniliikme põhiühvide kese kolmandas riigis, võiks määrust kohaldada ka sellesse kontserni kuuluvate juriidiliste isikute pankrotihaldurite ja asja menetlevate kohtute vahel, sõltumata sellest, kas teavet vahetavad liikmesriikide haldurid või kohtud omavahelises suhtes või suhtes kolmanda riigi halduri või kohtuga⁷⁶.

Eesti kontekstis ei reguleeri määrus ka saneerimismenetlust, sest seda ei ole määruse lisas toodud, mistõttu ei kohaldu koostöösätted ka olukorras, kus mõnes teises liikmesriigis on algatatud määruses loetletud menetlus, kuid Eestis on käimas saneerimismenetlus. VÕVS⁷⁷ on küll määruse lisas loetletud, kuid see hõlmab vaid füüsiliste isikute maksejõuetuse olukordi ning kontserni maksejõuetusmenetlusi

⁷⁶ Vt Mankowski/Müller/Schmidt/J. Schmidt, 1. Aufl. 2016, EulnsVO 2017 Art. 61 rn. 8–10; Mankowski/Müller/Schmidt/Mankowski, 1. Aufl. 2016, EulnsVO 2017 Art. 3 rn 112.

⁷⁷ Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus (VÕVS) – RT I, 06.12.2010, 1; RT I, 31.01.2014, 8.

ei puuduta. Vajalikud täiendused saavad seega hõlmata pankrotiseaduse regulatsiooni piiriüleste kontsernide maksejõuetusmenetluste tarbeks.

Koostööks ja teabevahetuseks on kohustatud kohtud ja haldur. Kuivõrd määruse lisas on loetletud pädevust omavate isikutena ajutine haldur, pankrotihaldur ja usaldusisik, saab kontsernide maksejõuetusmenetluse kontekstis koostöö- ja teabekohustuse reguleerimisel asjakohaseks pidada nii ajutise halduri, pankrotihalduri kui ka kohtuniku volitusi puudutavad sätted.

b) pankrotihaldurite ja kohtute omavaheline koostöö (art 56–58)

Määruse artikkel 56 viitab pankrotihaldurite vahelisele koostööle, mis hõlmab vastastikust teavitamiskohustust ja koostööd kontserni kuuluvate juriidiliste isikute äriasjade juhtimise, järelevalve ja restruktureerimise küsimustes. Artiklis 57 viidatud kohtute omavaheline koostöö toimub sellisel määral, mis on asjakohane menetluste tõhusa läbiviimise hõlbustamise seisukohast, on kooskõlas kohaldatavate menetlusnormidega ega tekita huvide konflikti. Selleks võivad kohtud nimetada asjakohasel juhul sõltumatu isiku või organi, kes tegutseb nende juhiste järgi, tingimusel et see ei ole vastuolus kohaldatavate normidega. Vaatamata sellele, et määrus on otsekohalduv, võivad põhjendatud olla üldised viited kohtute ja haldurite koostöökohustusele ja võimalusele.

Tasakaal tuleb leida kahe lähenemise vahel. Ühest küljest on UNICTRAL piiriülese koostöö juhistes rõhutatud, et koostööreeglid peaksid olema paindlikud ning jätma kohtule diskretsiooni otsustada, millisel viisil ja mis ulatuses koostööd teha⁷⁸. Teisalt on UNCITRAL piiriülestes juhistes välja toodud, et kohtute ja välisriikide haldurite koostööd takistab see, kui koostööks puudub õiguslik alus, samuti takistab koostööd see, kui kohtud ja halduri on ebakindlad selle osas, millises ulatuses nad võivad koostööd teha⁷⁹. Seega oleks vaja kohtutele ja halduritele üldisi viiteid koostöö tegemiseks, kuid sellele peaks olema lisatud mõningad täpsustused, et kohtud ja haldurid ei muutuks ebakindlaks lubatud koostöö ulatuse osas.

UNCITRAL/INSOL rahvusvahelisel kollokviumil toodi kohtute koostöö osas välja järgmised mõtted: infovahetus võiks hõlmata nii kohtulahendite vahetamist, kuid ka üldise info, tähelepanekute ja küsimuste vahetamist. Infovahetus võiks toimuda nii telefonitsi, e-maili või video vahendusel. Kohtute vaheline infovahetus on võimalik, kuid sealjuures tuleks võtta kasutusele meetmed, et menetlusosaliste materiaali- ja menetlusõigusest tulenevaid õigusi järgitaks, infovahetus peaks toimuma menetlusosaliste juuresolekul ja menetlusosalisi peaks infovahetusest eelnevalt teavitama. Koostöö mõte peaks olema võimaldada teistelt riikidelt küsida informatsiooni otse ning vältida olukordi, kus toimingute tegemiseks või info saamiseks tuleb kohtute vahelisi nõudeid maksma panna ametlikus korras⁸⁰. Tähelepanu võib juhtida ühele akadeemilises töös toodud mõttele, kasutada ühe võimaliku koostöö vormina näiteks protokollide vormistamise võimalust, mille koostamise oleksid kaasatud eri menetluste haldurid ja kohtud. Välja on pakutud, et protokollide vormis koostöö võiks hõlmata eelkõige realistlikku tegevusplaani kohtuga seonduvate küsimuste osas ja nõuanded valdkondades, kus halduritel ei ole kogemusi, küll aga kohtutel⁸¹.

Võrdluseks võib välja tuua, et kehtiv õigus võimaldab toimingute tegemiseks näiteks esitada abitaotluse, et teine kohus tegutseks erinõude alusel (TsMS § 15 lg 3). Euroopa Liidus on kohtute koostööd püütud lihtsustada European Judicial Networki loomise kaudu, kuigi praktikas võib endiselt vastuse saamiseks teise riigi kohtult kuluda kuid. Pankrotimenetluses on aga tihti oluline menetluse kiirus. UNCITRAL juhistes toodud soovustega võib nõustuda, küsimus on, mil määral tuleks määruse kõrval Eesti kehtivat õigust seetõttu täiendada. UNCITRAL piiriülese koostöö juhistes on välja toodud loetelu selle kohta, milles koostöö seisneda võib. Artiklis 27 on viidatud kohtu võimalusele nimetada isik või institutsioon, kes toimiks vastavalt kohtu juhiste, infovahetus sellisel viisil nagu kohtule

⁷⁸ UNCITRAL, Cross-Border Insolvency with Guide to Enactment and Interpretation, 2014, lk 96, p 217.

⁷⁹ UNCITRAL, Cross-Border Guide 2014, lk 94–95, p 209–210.

⁸⁰ UNCITRAL, Cross-Border Guide 2014, lk 96–97, p-d 217, 218.

⁸¹ M. Agarmaa. Koostöö- ja teabedastuskohustus piiriüleises maksejõuetusmenetluses. [Magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2013, lk 62–67.

tundub sobilik, võlgniku vara ja kohustuste haldamine ja järelevalve, koostöökokkulepete sõlmimine ja koordineerimine ning samal ajal eri riikides toimuvate menetluste koordineerimine⁸². Uuesti sõnastatud määrus toob välja samuti üsna sarnase loetelu selle kohta, milles haldurite ja kohtute koostöö seisneda võib. Seega on määrusega ühest küljest antud kohtutele ja halduritele abstraktne pädevus ning teisalt toodud välja ka näitlik loetelu koostöö olemuse kohta. Selliselt on piisavad suunised koostöö jaoks olemas. Kuna määrus on otsekohalduv ja seal on toodud piisav loetelu koostöö olemusest, ei ole mõttekas määrust Eesti seadusesse ümber kirjutada. Arvestades, et UNICITRAL juhistes on rõhutatud just reeglite paindlikkuse ja diskretsiooniruumi jätmise vajadusele, peaks olema viide koostööle Eesti õiguses üsna abstraktne. Määruse artiklite 56–58 sujuvaks kohaldamiseks võikski peamiselt piisata kohtu pädevust puudutavatesse sätetesse abstraktsete viidete lisamisest.

Sarnased põhimõtted peaksid kehtima ka pankrotihaldurite koostöös omavahel ja kohtutega. Võrdlusena võib välja tuua, et saksa õiguses on halduritele omavahelise koostöö kohta sätestatud miinimumnõudeid. Haldur peab teavitama teises riigis läbiviidava teise menetluse haldurit kõikidest asjaoludest, millel võib teises riigis läbiviidavas menetluses tähtsus olla (§ 357 InsO). Määrus toob välja haldurite vastastikuse teavitamiskohustuse, koostöö kontserni kuuluvate juriidiliste isikute äriasjade juhtimisel, järelevalve ja restruktureerimise küsimustes. Seejuures jääb ikkagi ka halduri otsustada, millise informatsiooni jagamine võiks olla vajalik ja mil viisil teavet edastada. Pankrotihalduril on üldised kohustused viia menetlus läbi võimalikult efektiivselt ja kõigi võlausaldajate huvides, ajutise halduri sätetes ei ole kohustused küll nii selgelt välja toodud (PankrS §-d 22, 24, 55). Sarnaselt kohtutele sätestada pankrotihaldurite omavahelise koostöö ja informatsioonivahetamise kohustuse ning kohustuse teha koostööd teise riigi kohtutega abstraktselt ning jätta halduri otsustada, milline on kõige otstarbekam koostöö ja infovahetamise viis ja ulatus.

UNICITRAL juhistes on välja toodud, et kohtud teevad koostööd teise riigi kohtutega maksimaalses võimalikus ulatuses seadmata koostööle konkreetseid piire⁸³. Määruses on koostöö ulatust reguleeritud veidi piiritletumalt, kuid lai diskretsioon on kohtutele sellele vaatamata jätud. Võimalik oleks pädevusele viitavates abstraktsetes sätetes UNICITRALI juhiste järgi välja tuua täpsustavalt ka nõuded näiteks privaatsuse kaitsele ja infovahetuse vormile⁸⁴, kuid see ei tundu asjakohane. Ka lahtiste loetelude või näitlike piirangute seaduses määratlemine võib kaasa tuua selle, et muid kommunikatsioonivorme kohud ja haldurid sel juhul kasutada ei julge, samuti on elulised olukorrad ühtsete piirangute välja töötamiseks liiga erinevad. Seetõttu ei ole mõtet loetelu koostöövormides koos mingite piirangutega seaduses sätestada, piirangud mis tulenevad teistest õigusaktidest näiteks avalik-õiguslikud andmekaitsereeglid, kohalduksid niikuini vaatamata sellele, kas nende kohta viide on. Otstarbekas on seega reguleerida haldurite omavahelist koostööd ja koostööd kohtutega abstraktselt, sätestamata konkreetseid koostöövorme, vaid andes kohtutele võimaluse koostööks oma parima äranägemise järgi.

Abstraktse viite kõrval võib olla küll vajalik lisaks mõningaid aspekte täpsustada. Ilmselt UNICITRAL juhiste mõjul on ka uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruses antud kohtule võimalus nimetada pädev isik või organ, kes korraldaks koostööd kohtu juhiseid järgides (art 57 lg 1 teine lause). Küsimus on, kes selline sõltumatu organ või isik olla võiks. Arvestades seda, et haldur on juba määruses eraldi nimetatud, siis haldurit isiku all mõeldud olla ei saa, täpsustust ei ole aga määruses tehtud ilmselt seetõttu, et liikmesriikide õigussüsteemid on erinevad. Kui Eestisse luuakse pankrotiombudsmani institutsioon ja soovitakse ühe pädevusena reguleerida pädevust rahvusvahelistes menetlustes, võiks ombudsman olla üks, kes määratluse alla mahub. Ka saksa õiguskirjanduses ei ole täpsemalt osatud öelda, keda sõltumatu organi või isiku all mõeldud on, viidatud on, et võimalik, et sinna alla mahuvad advokaadibürood või tööorganisatsioonid⁸⁵. Koostööd käsitlev viide seaduses võib olla abstraktne, aga eelnõu koostamisel võiks esiteks mõelda, kas pankrotiombudsmani (büroo) võiks olla üks neist

⁸² Vt UNICITRAL, Cross-Border Guide 2014, lk 21–22, artiklid 25–27, lk 98–99.

⁸³ UNICITRAL Cross-Border Guide 2014, lk 98–99, p 220–221.

⁸⁴ UNICITRAL Cross-Border Guide 2014, lk 99, p 221.

⁸⁵ Mankowski/Müller/Schmidt/J. Schmidt, 1. Aufl. 2016, EulnsVO 2017 Art. 57 rn 8–12.

koostööpartneritest ning tuua lisaks näiteid selle kohta, keda koostöö korraldamiseks kasutada võib, et kohtutel ei tekiks nende pädevuse ulatuses ebakindlust.

Selle kõrval vajavad eraldi tähelepanu haldurite kokkuleppel volituste üleandmise võimalus, millele on viidatud artikkel 56 lg 2 lõpus ning ühe kontserniliikme halduri volitused teise kontserniliikme menetluses art 60 mõttes. Normiadressaatide hulka kuulub lisaks vastava menetluse haldurile seega ka haldur, kes on määratud ametisse teise kontserniliikme menetluses.

- Pankrotihaldurite maksejõuetusmäärusest tuleneva vastastikuse teavitamise- ja koostöökohustuse rakendamiseks Eesti õiguses võib piisata viitest määruse regulatsioonile ajutise halduri ja pankrotihalduri pädevust puudutavates sätetes (PankrS §-d 22, 54¹, 55), mille juurde saab täpsustavalt lisada ka koostöö kontserni maksejõuetusmenetlustes.
- Kohtute võimalus korraldada koostööd ka sõltumatu isiku või institutsiooni kaudu võib vajada selgitamist, see ei ole tingimata vajalik seaduses, kuid mõningane ettekujutus sellest, kes koostööorganisatsioonid või isikud olla saaksid, võiks kajastuda eelnõu seletuskirjas.
- Erijuhuna võivad lisaks olla vajalikud täiendused seoses haldurite kokkuleppel üleantavate õigustega, millele viitab art 56 lg 2 lõpuosa (vt järgmine osa).

1.2 Teabevahetuse ja koostöö kulud ning teise menetluse halduri positsioon

a) Teabevahetuse ja koostöö kulud on menetluskulud (art 59)

Määruse art 59, võimaldab menetluskuludena käsitada kulusid, mis tekkisid seoses pankrotihaldurite omavahelise, kohtute vahelise või kohtute ja haldurite vahelise koostöö või teabevahetuse või haldurile kontsernimenetluses antud eripädevuse realiseerimise tõttu (art 56–58, 60). Koostöö ja teabevahetusega seotud kulud võivad saksa kommentaaride järgi hõlmata pakendamise- ja saatekulusid, koopiategemist, telefoni ja elektrooniliste sidevahendite kasutamist, osalenud halduri tasu, kohtulõive ja kulusid, eksperdikulusid, reisikulusid või määruse art 57 jj kohaselt nimetatud sõltumatu isiku või organi kulusid⁸⁶.

Kuivõrd määruses toodud muudatused lähtuvad eelviidatud koordineerimise mitte konsolideerimise võimaluse kasutamises, siis säilib juriidiliste isikute ja nendega seotud pankrotimenetluste eraldamise printsiip. Sellest järeldub, et ka kulusid tuleks kontserni maksejõuetusmenetluse puhul käsitada igas menetluses eraldi. Määruse art 59 eestikeelsest tõlkest ei tule selgelt välja, et kulusid tuleks eraldada, kirjas on, et „... kulusid käsitatakse menetluskuludena“, kuid inglisekeelsest tekstist on selge, et eraldi menetlustes tehtud kulusid tuleks eristada „*shall be regarded as costs and expenses incurred in the respective proceedings*“. Määruse tekstis ei ole antud juhiseid, kuidas hinnata millises menetluses koostöö või teabevahetuse kulud tekkisid. Ilmselt võiks mõistlik lähtekoht olla see, et kulud tuleks hüvitada selles menetluses, kus haldur kulusid tegi või kus artikli 57 mõttes koostöö korraldamiseks sõltumatu isik või organ nimetati. Kohtute omavahelise koostööga seotud kuludest peaksid saama seejuures artikli 59 mõttes hüvitatavate kuludena kõne alla tulla ilmselt eelkõige sõltumatu isiku või organi kulud.

Eesti õiguses sätestab pankrotimenetluse kulude mõiste PankrS § 150 lg 1, mille järgi on pankrotimenetluse kulud menetluskulud, ajutise halduri ja halduri tasud ja vajalikud kulutused on ülesannete täitmiseks ning PankrS § 11 või 30 alusel deposiidina tasutud summa, et vältida menetluse raugemist. Määruse tekst viitab „menetluskuludele“ mitte pankrotimenetluse kuludele, kuid arvestades määruse inglisekeelset teksti, mis viitab üldiselt „*costs and expenses*“, on ilmselt mõistlik käsitada artiklis 59 toodud viidet viitena ikkagi sellele, et koostöö ja teabevahetuse kulud on pankrotimenetluse kulud PankrS § 150 lg 1 mõttes.

⁸⁶ Mankowski/Müller/Schmidt/J. Schmidt, 1. Aufl. 2016, EulnsVO 2017 Art. 59 rn 4.

- Seoses artikli 59 kohaldumisega võib selguse huvides täiendada PankrS § 150 lg 1 loetelu, et hõlmata sinna ka koostöö ja teabevahetuse kulud. Täiendus tingimata vajalik ei ole, sest määrus on otsekohalduv ja PankrS § 150 lg 1 loetelu on sõnastatud laialt.

b) artiklitest 56–60 tuleneva halduri pädevuse ulatus teise kontserniliikme menetluses

Artikkel 56 lg 2 annab võimaluse haldurite omavahelisel kokkuleppel ühele neist täiendavaid volitusi anda, kuid öeldud ei ole, kas haldur saab enda menetlusõigusi pankrotimenetluses käsutada ja üle anda teisele haldurile ja kui siis millises ulatuses. Artikkel 60 reguleerib muu hulgas ühe kontserniliikme halduri pädevust teise kontserniliikme menetluses. Näiteks saab ühe kontserniliikme haldur teise kontserniliikme menetluses esitada taotluse vara müügi peatamiseks (art 60 lg 1 p b). Sealjuures ei sätesta aga määrus otseselt, kas halduri pädevus teise kontserniliikme menetluses piirdub peamiselt ärakuulamisõigusega ning tal on võimalus teises menetluses esitada üksnes vara müügi peatamise ja koordineerimismenetluse alustamise taotlus (art 60) või on halduritel võimalik kokkuleppel ühe halduri pädevust teise kontserniliikme menetluses ka laiendada (art 56 lg 2). Ka õiguskirjanduses on välja toodud, et ebaselge on, millised õigused võib haldur teise menetluse haldurile üle anda, ning leitud, et lubamatu oleks ilmselt pankrotivara vaba kasutamise- ja käsutusõiguse täielik üleandmine, kuid ülejäänud on iga liikmesriigi enda sisustada⁸⁷. Olenevalt sellest, kumba lähenemist pooldada, sõltub ka see, milliseid muudatusi on vaja Eesti õigusesse teha määruse sujuvaks rakendamiseks seoses artiklitega 56–60.

- Välja töötatav regulatsioon peaks määratlema selgelt, milline on halduri pädevuse ulatus teise kontserniliikme menetluses. Kas halduri positsioon võiks menetluses piirduda peamiselt õigusega olla ära kuulatud ja esitada vaid ettenähtud taotlusi (art 60 lg 1 p-d b ja c) või võivad halduril olla kokkuleppel teisega ka menetlusosalise õigused teise kontserniliikme menetluses ärijuhtimise, järelevalve ja restruktureerimisküsimuste otsustamisel (art 56 lg 2 p-d b ja c).
 - Esimene võimalus on leida, et koostöö ja teabevahetuse raames ei saa teisel halduril tekkida pädevust menetluses osaleda suuremal määral, kui määruses otse ette nähtud. Pädevus piirdub peamiselt õigusega olla ära kuulatud ning taotluse esitamise õigus on teise menetluse halduril vaid vara müügi peatamiseks või koordineerimismenetluse alustamiseks (art 60 lg 1 p-d b ja c). Muus osas saab halduril olla pädevus vaid enda menetluse raames ning talle ei saa kokkuleppel esimesega enda menetlusõigusi käsutada ega neid teise menetluse haldurile üle anda (vt art 56 lg 2). Haldurite vahelised kokkulepped või protokollid saavad hõlmata tegevuste kooskõlastamist ning enda ülesandeid saab haldur üle anda teisele haldurile vaid niivõrd, kui võrd tal on lubatud kolmandate isikute abi kasutada (PankrS § 62).
 - Teine võimalus on öelda, et üldiselt piirdub teise menetluse halduri pädevus ärakuulamisõigusega (art 60 lg 1 p a) ja ettenähtud osas taotluste esitamise õigusega (art 60 lg 1 p-d b ja c). Erisused on äriasjade juhtimise, järelevalve ja restruktureerimise küsimustes, kus art 56 lg 2 p-d b ja c viitavad ulatusele, milles on halduril õigus enda menetlusõigusi käsutada ja need teise kontserniliikme menetluses nimetatud haldurile üle anda. Halduril saavad seekaudu olla teises kontserniliikme menetluses lisaks menetlusosalise õigused, mille ulatuse määrab haldurite vahel sõlmitud kokkulepe.

c) pankrotihalduri erivolitused kontsernide maksejõuetusega seotud asjades (art 60)

Määruse art 60 laiendab halduri pädevust kontserni maksejõuetusmenetluste puhul ja annab haldurile lisaks enda menetluses olevale pädevusele ka eriõigused samasse kontserni kuuluvate teiste juriidiliste isikute maksejõuetusmenetlustes. Art 60 võimaldab halduril olla teises menetluses ära kuulatud, taotleda määruse kohase koordineerimismenetluse alustamist või vara müügi peatamist. Haldur saab

⁸⁷ MüKoInsO/Reinhart, 3. Aufl. 2016, EuInsVO Art. 56 rn 6.

teises menetluses vara müügi peatamist nõuda küll vaid juhul, kui see on vajalik määruse artikli 56 lg 2 p c kohase restruktureerimiskavaga seoses.

Õigus olla ära kuulatud

Täiendada saab ajutise halduri ja pankrotihalduri pädevust reguleerivaid sätteid PankrS §-d 22, § 54¹ 55 ja lisada sinna halduri õiguse olla kontserni maksejõuetusmenetluse korral ära kuulatud samasse kontserni kuuluva teise juriidilise isiku maksejõuetusmenetluses.

Teiseks on asjakohane see, kes pankrotiavalduse läbivaatamisel osaleb PankrS § 25 mõttes. Haldurile saab tagada õiguse olla ära kuulatud, kui talle saadetakse informatsioon pankrotiavalduse läbivaatamise kohta.

Kolmandaks on oluline, et haldur oleks teadlik, millal toimub teises menetluses võlausaldajate üldkoosolek ning seal peaks olema talle tagatud õigus olla ära kuulatud. Seetõttu võib täiendamist vajada ka võlausaldajate üldkoosoleku kokkukutsumise korra ja sellel osalemise regulatsiooni täiendamine PankrS § 79 ja 80 mõttes.

Õigus taotleda teises menetluses vara müügi peatamist seoses restruktureerimiskavaga

Kuivõrd ettevõtte saneerimine määruse kohaldamisalasse ei kuulu ning pankrotimenetluselt saneerimismenetlusele ülemineku võimalust Eesti õiguses ette ei ole nähtud, saab restruktureerimise juures kõne alla tulla ettevõtte tervendamise ja selle tegevuse jätkamise otsustamine ja tervendamiskava PankrS § 129 mõttes. Määrusest on selge, et ühe kontserniliikme haldur peab saama taotleda vara müügi peatamist teises menetluses, kuid ebaselge on, milline peaks olema halduri pädevus teises menetluses seoses restruktureerimisega.

Vastavalt sellele, kas leida, et halduri pädevus peaks olema kitsam või laiem sõltub vajalike täienduste ulatus. Mõlemal juhul oleks kasu üldisest viitest halduri pädevust käsitlevates sätetes, et haldur võib osaleda teise kontserniliikme menetluses. Samuti on nii kitsama kui ka laiema pädevuse korral selgelt määruses antud teise menetluse haldurile õigus taotleda tingimuste täitmisel vara realiseerimisega seotud meetmete kohaldamise peatamist sama kontserni teiste liikmete suhtes algatatud menetlustes (art 60 lg 1 p b) ning sellisele pädevusele võiks Eesti õiguses viidata. Teise menetluse halduri taotluse lahendab art 60 lg 2 kohaselt kohus.

Eesti õiguses on tervendamise ja vara müügiga seonduva otsustamine peamiselt võlausaldajate üldkoosoleku ja halduri pädevuses, kohtu roll on väike. Esimesel võlausaldajate üldkoosolekul, kus osaleb ka kohtunik, otsustavad võlausaldajad, kas ettevõtte tegevust jätkata ning haldur võib pärast seda vara müüki alustada, kui võlausaldajad teisiti ei otsusta⁸⁸. Vara müümine võib olla edasi lükatud siis, kui võlausaldajate üldkoosolek leiab halduri ettepanekul, et otstarbekas on ettevõtte müük tervikvarana, kui võlgnik on vaidlustanud pankrotimääruse, kui ettevõtte tegevust jätkatakse ja vara müük takistaks seda või kui tehtud on kompromissettepanek⁸⁹.

Täpsemad küsimused, mille mõelda tuleks oleksid esiteks see, millises menetlusetapis peaks Eesti pankrotimenetluses teise menetluse haldur art 60 lg 1 p b taotluse esitama, et kaasneksid need tagajärjed, mida määruses soovitud: kontserni kui terviku restruktureerimine ei ebaõnnestu seetõttu, et pankrotivõlausaldajad ja haldur müüvad osa vara maha. Siinjuures võib välja tuua, et on üsna mitmeid küsimusi, mida peaks haldur otsustama varakult pärast pankroti välja kuulutamist, näiteks töötajate vabastamine, vara moodustamine ja valitsemine, sh lepingute jätkamine või lõpetamine ja pooleliolevate kohtumenetluste saatus. Juba pankroti välja kuulutamisel hakkab haldur kujundama, kas vajalik on pigem ettevõtte tegevuse likvideerimine või tervendamine. Vajalik on üsna kiire reageerimine ka tagamaks, et vara, mille säilitamine on kulukas või mis on kiiresti riknev saaks

⁸⁸ Vt PankrS § 77 p-d 2 ja 5, § 78, § 80 lg 3, § 127 lg 2, § 129 lg 3, § 133.

⁸⁹ Vt PankrS § 127 lg 2, § 129 lg 8, § 131 lg 4, § 133 lg-d 2 ja 4, § 134

realiseeritud. Seetõttu võiks mõelda, et tagada teise menetluse haldurile sekkumine pigem üsna varakult juba alates pankroti välja kuulutamisest⁹⁰.

Teine küsimus on, kas määruse eesmärgi saavutamiseks peaks teise menetluse halduri pädevus hõlmama ainult vara müügi peatamist pärast võlausaldajate esimest üldkoosolekut või peaks ta saama ka tervendamises kaasa rääkida ja üldkoosolekul osaleda või taotlusi teha. Arvestades, et eelnevalt sai välja toodud, et teise menetluse halduri varajasem sekkumine pankrotimenetlusse võib olla tulemuslikum, võib mõttekas olla see, et teise menetluse haldur saaks kaasa rääkida ja taotlusi esitada ka võlausaldajate üldkoosolekul. Maksejõuetusõiguse revisjoni kohtumisel tõi töörühma liige välja, et vajalik on, et teise menetluse halduril oleks selge nägemus ja ettepanek, kui ta teeb taotluse vara müügi peatamiseks.

Kolmas küsimus on, et kui teise menetluse haldur teeb taotluse vara müügi peatamiseks, siis kes peaks selle taotluse lahendama. Üldiselt on kohtu roll vara müügi üle otsustamisel üsna väike. Nagu eelpool sai välja toodud, siis peamine pädevus on võlausaldajate üldkoosolekul ja halduril. Maksejõuetusõiguse revisjoni kohtumisel pooldas töörühma liige, et taotluse võiks lahendada kohus, sest üldine suund võiks olla kohtu rolli suurendamise poole. Sellega võib nõustuda, arvestades, et määrus viitab, et taotluse lahendab kohus, kuid määruks on mõiste kohus kasutusel laias tähenduses (art 60 lg 2, pp 20).

Õigus taotleda koordineerimismenetluse alustamist

Sõltuvalt sellest, kui ulatuslik on teise menetluse halduri pädevus ning ka ta peaks saama osaleda või ka taotlusi esitada võlausaldajate üldkoosolekul, oleneb taotluse esitamise kord (vt eelmine). Täiendada võiks ajutise halduri ja halduri pädevust puudutavaid sätteid viitega koordineerimismenetluse alustamise taotluse esitamise võimalusele ja määruksle.

- Täiendada saab ajutise halduri ja pankrotihalduri pädevust reguleerivaid sätteid PankrS §-d 22, § 54¹ 55 ja lisada sinna halduri õiguse olla kontserni maksejõuetusmenetluse korral ära kuulatud samasse kontserni kuuluva teise juriidilise isiku maksejõuetusmenetluses.
- Tulenevalt sellest, kui ulatuslikud peaksid olema teise menetluse halduri volitused, sõltub ka see, millises korras oleks mõttekas halduri taotlust lahendada.
 - Kui leida, et teise menetluse haldur peaks saama võimaluse kaasa rääkida ka ettevõtte tervendamises, siis oleks vaja, et talle antaks võimalus võlausaldajate üldkoosolekul osaleda ja ta sinna kutsutaks (PankrS § 79, § 80), laiema pädevuse korral ka ise tervendamiskava esitada (PankrS § 129, art 56 lg 2 p c). Vajalikuks võib laiema pädevuse korral osutada ka viide võimalusele võlausaldajate üldkoosoleku otsuseid vaidlustada (PankrS § 83).
 - Kui leida, et teise menetluse halduril peaks olema kitsam pädevus, eeldatakse, et vastava menetluse haldur enda menetlusõigusi käsutada ei saaks ega neid teise menetluse haldurile üle anda. Sellisel tuleks mõelda, kas otstarbekas on, et teise menetluse haldur osaleks juba võlausaldajate esimesel üldkoosolekul ja saaks seal esitada taotluse, et vara müüma ei hakataks seoses kontserniülese restruktureerimiskavaga või leida, et teise menetluse haldur ei peaks saama taotlust esitada võlausaldajate esimesel üldkoosolekul ning ta taotlus vara müügi peatamiseks menetletaks eraldi sõltumata üldkoosolekul otsustatust.
 - Kui teise menetluse haldur saaks osaleda võlausaldajate esimesel üldkoosolekul ja seal taotluse esitada, siis peaks ta üldkoosolekule kutsuma (PankrS § 79, § 80), taotluse saaks lahendada kohus määrusega, sest kohtunik on esimesel võlausaldajate üldkoosolekul olemas (PankrS § 80 lg 3, art 60 lg 2) ning samas saaks ära kuulata ka vastava menetluse halduri. Kui leida, et siinjuures on oluline kohtumääruse toime ja võlausaldajate üldkoosolekul otsustatu vara müügi peatamist ei mõjuta, ei peaks teise

⁹⁰ Vt sh PankrS §-d 43, 46, 133. Teise menetluse halduri pigem varasema sekkumise vajadus toodi välja töörühma liikme poolt ka maksejõuetusõiguse revisjoni kohtumisel

menetluse haldur saama võlausaldajate üldkoosoleku otsust vaidlustada, vastupidisel juhul peaks tal olema ka üldkoosoleku otsuse vaidlustamise õigus (PankrS § 83).

- Kui teise menetluse halduri taotlust vara müügi peatamiseks käsitada eraldi taotlusena, mille ta saaks esitada alles pärast võlausaldajate esimese üldkoosoleku toimumist, ei ole vaja teise menetluse halduril üldkoosolekul osaleda ning teda ei peaks sinna kutsuma. Sellisel juhul peaks täiendama kas PankrS § 133 või § 134 või tegema uue sätte, mis reguleeriks teise menetluse halduri taotluse esitamise korda viitega määruse art 60 lg 1 ple b ja art 60 lg-le 2 ning selguse huvides võiks lisada täiendusse, et ära tuleb kuulata haldur.

2. Koordinatsioonimenetlus kontsernide maksejõuetuse korral

2.1 Koordineerimismenetluse reeglid ja koordinaatori pädevus ja kohtualluvus

Kontsernide koordineerimismenetluse sätted jagunevad kaheks: esimene osa neist reguleerib koordineerimismenetluse algatamist (art 61–70) ja teine osa (art 71–77) koordinaatori pädevust. Koordineerimismenetluse algatamisel saavad eri kontserni kuuluvate menetluste haldurid otsustada menetluses osalemise üle, sh liituda teistega pärast koordineerimismenetluse algatamist. Teine osa sätestab koordinaatori pädevus ja ülesanded, reguleeritakse halduri ja koordinaatori koostööd, koostöö keelt ja kulusid.

Siinjuures võiks välja tuua ühe laiemat küsimust, mis ei puuduta üksnes määruse tähenduses kontsernide maksejõuetusmenetluste koordineerimist, vaid ka siseriiklike kontsernimenetlusi. Kuna kontserni kuuluvaid juriidilisi isikuid käsitatakse eraldiseisvate juriidiliste isikutena, siis toimuvad menetlused üldise kohtualluvuse reeglite järgi üldiselt kasutades eeldust, et võlgniku asukoht on üks aasta enne pankrotiavalduse esitamist registris märgitud asukoht, kui ei tõendata, et võlgniku asukoht on mujal (PankrS § 4 lg 2). Võimalik oleks seaduses ette näha kohtualluvuse sätted, mille kaudu menetlused ühte kohtusse koonduksid või jõuda piiriüleste menetluste koondumise juurde tõlgendamise kaudu. Võimalikud tõlgendused, mille kaudu on ühte kontserni kuuluvate juriidiliste isikute menetlusi maksejõuetusmäärusega seonduvalt ühendatud on:

- Põhihuvide keskmise COMI ülekandmine enne maksejõuetust (*Hellas*),
- Kontsernisõbralik tõlgendus põhihuvide keskmise kohta ehk peakontori funktsioonide täitmise koha tuvastamine,
- Kõikide kontserni kuuluvate juriidiliste isikute maksejõuetusmenetluste jaoks sama pankrotihalduri nimetamine (*Nortel*).⁹¹

Arvestades, et kehtivas õiguses on mõned kohtualluvuse erireeglid, võib olla eelkõige asjakohane kontserni kuuluvate juriidiliste isikute maksejõuetusmenetluste kokku koondamine. Võrdlusena võib välja tuua, et juhatuse liikmete vastutusega seotud hagide puhul saab samasse kohtusse esitada ka pankrotiavalduse (PankrS § 4 lg 4) ning ette on nähtud, et mitu erinevat pankrotiavaldust liidetakse ühte menetlusse ja pankrotiavalduse vaatab läbi kohus, kellele pankrotiavaldus kõigepealt esitati (PankrS § 4 lg 3). Võimalik on siin jätta kohtule kas võimalus ja laiem diskretsioon samasse kontserni kuuluva juriidilise isiku menetluse kohtualluvuse järgi üleandmiseks või näha ette, et kui ühe kontserniliikme suhtes on menetlus algatatud, peab kohus loobuma kohtualluvusest, sest teise kohtusse on samasse kontserni kuuluva juriidilise isiku vastu pankrotiavaldus varem jõudnud.

Kuna enamikku kontserne puudutavate reeglite juures on eelkõige tõstetud esile reeglite paindlikkuse vajadust, siis võiks ka siseriiklikes kontsernimenetlustes ette näha paindliku regulatsiooni, mis võimaldaks kohtul, kes on saanud pankrotiavalduse ühe kontserni kuuluva juriidilise isiku vastu, samas kui teises kohtus on juba käimas teise kontserniliikme pankrotimenetlus, võimalus anda menetlus üle varasemat kontserniliikme maksejõuetusmenetlust läbiviivale kohtule (vrd ka art 62).

⁹¹ Mankowski/Müller/Schmidt/J. Schmidt, 1. Aufl. 2016, EulnsVO 2017 art 56 rn 3.

Määruse ja piiriüleste kontsernimenetluste puhul võib tõusetuda küsimus, millisesse kohtusse peaks esitama pankrotiavalduse või koordineerimismenetluse algatamise avalduse haldur siis, kui käimas on küll piiriülene kontserni maksejõuetusmenetlus, kuid kontserniliikmeid on Eestis näiteks kaks.

- Kontserniliikmete maksejõuetusmenetluste ühtse kohtualluvuse järgi kokku koondamine siseriiklike kontsernimenetluste jaoks. Valikutena on mõeldavad esiteks võimalus, et kui ühe kontserniliikme vastu on pankrotiavaldus esitatud, loobub teise kontserniliikme vastu esitatud pankrotiavalduse saanud kohus kohtualluvusest esimese kohtu kasuks. Teiseks on võimalik sätestada, et kui ühe kontserniliikme vastu on esitatud pankrotiavaldus, on teisena teise kontserniliikme vastu esitatud pankrotiavalduse korral kohtul võimalik kohtualluvuse järgi asja menetlemine üle anda sellele kohtule, kes menetleb esimese kontserniliikme vastu esitatud pankrotiasja. Teine lahendus võib olla seejuures paindlikum.
- Piiriüleste kontsernimenetluste jaoks võib olla asjakohane reguleerida siseriiklikku kohtualluvust olukorras, kus menetlus on küll piiriülene, kuid siseriiklikult on käimas juba mitme samasse kontserni kuuluvate juriidiliste isikute menetlust erinevas kohtus. Võimalik on ette näha siseriiklikult võimalus valida üks menetlustest kuhu piiriülese kontserni maksejõuetusmenetlusega seotud teateid ja avaldusi esitada, teine võimalus oleks ette näha, et kohtualluvus piiriülestes menetlustes on sellel kohtul, kellel on üldine kohtualluvus selle kontserniliikme pankrotiasja lahendamiseks ja kellele on esitatud pankrotiavaldus esimesena.

2.2 Koordineerimismenetluse algatamise otsustamine

a) kontserni koordineerimise menetluse algatamise kord

Määruse artikkel 61 annab pankrotihalduril võimaluse esitada kontserni tasandi koordineerimismenetluse algatamise avaldus, millele peab lisama ettepaneku, keda nimetada koordinaatoriks, ülevaate kavandatavast koordineerimismenetlusest, loetelu seni nimetatud pankrotihalduritest ja hinnangu kavandatavate kulude kohta. Kohtule on pandud kohustus teavitada väljastusteatega tähtkirjaga teiste väljatoodud menetluste haldureid saadud avaldusest pärast seda kui ta on veendunud, et nimetatud koordinaator oleks sobiv, koordineerimismenetluse läbiviimine on mõistlik ja võlausaldajate huve ei kahjustata (art 63).

Avalduses nimetatud haldurid saavad esitada koordineerimismenetluse algatamisele vastuväiteid, mille toime sel juhul on, et vastuväite esitanud halduri menetlust koordineerimismenetlusesse ei kaasata (art 64, 65). Samades sätetes on reguleeritud ka vastuväite esitamise tähtajana 30 päeva teate kätte toimetamisest, vastuväite esitamiseks saab kasutada standardvormi, mis asub rakendusmääruse lisas III⁹². Kui halduril on vastuväide soovitatud koordinaatori isiku suhtes, siis see ei takista kohtu isikut koordinaatoriks nimetamast, kuid kohus võib vastuväitega arvestada ja paluda vastuväite esitanud halduril soovitada uut kandidaati (art 64, 67).

Kui kohus algatab koordineerimismenetluse saavad hiljem koordineerimismenetlusega ühineda teiste kontserniliikmete maksejõuetusmenetlustes nimetatud haldurid ja kaevata selle peale kui neid koordineerimismenetlusesse ei soovita (art 69). Koordineerimismenetlus algatatakse kohtus, mille kasuks on koordineerimismenetluse algatamise avalduse esitanud haldur otsustanud ja millel on mõne kontserniliikme menetluseks kohtualluvus. Seega on üldiselt tegemist valikulise kohtualluvusega. Kui aga kaks kolmandikku halduritest on kokku leppinud, et menetlus tuleks läbi viia ühes konkreetses kohtus, siis on sellel kohtul ainupädevus ja teised kohtud peavad koordineerimismenetluse kohtualluvusest selle kohtu kasuks loobuma (art 61, 66).

⁹² Komisjoni rakendusmäärus (EL) [2017/1105](#), 12. juuni 2017, millega kehtestatakse vormid, millele on osutatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2015/848 maksejõuetusmenetluse kohta

c) koordineerimismenetluse algatamise otsustamisega seotud küsimused

Koordineerimismenetluse algatamise avalduse esitamine, kohtualluvus (vt ka alaosa a) ja vaidlustamiskord on määruses piisavalt täpselt reguleeritud. Olemas on avalduse esitamise teistele haldurile esitamise kord, vaidlustamistähtaja kulgemise kriteeriumid, haldurite võimalus esitada seisukohti kirjalikult ning koordinaatori või koordineerimismenetluse algatamise vaidlustamise tagajärjed. Vajalik võib aga olla mõelda mõnele täpsustustele. Esiteks on ette nähtud, et avalduse koordineerimismenetluse algatamiseks peab esitama selle riigi õiguse järgi, mida kohaldatakse menetlusele, mille raames on haldur nimetatud. Eelkõige tekib siin välisriikidest saabuva avalduse puhul küsimus siseriiklikust kohtualluvusest, mille saab määrata nagu eespool toodud (alaosa a). Lisaks võib juhtudeks, mil Eesti haldur esitab avalduse koordineerimismenetluse algatamiseks välisriiki, olla vajalik ette näha, avalduse esitamise kord või vorm (vt ka 1, alaosa e), sest kuigi määrus kajastab andmeid, mis avalduses peaksid sisalduma, ei ole rakendusmääruses koordineerimismenetluse algatamise avalduse vormi sätestatud. Mõelda võib kas mingi vormi väljatöötamise peale või viite lisamisele seadusesse, et haldur vormistab avalduse vastavalt määruse artiklis 61 sätestatud tingimustele.

Teine üldisem küsimus on, mida kujutab endast koordineerimismenetlus, kas menetluses peaks kohus järgima hagi või hagita menetluse põhimõtteid. Arvestades pankrotiseaduse üldist loogikat, peaks menetlus kulgema hagita menetluse reeglite järgi (PankrS § 3 lg 2). Seega peaks menetluste koordineerimise avalduse saanud kohus vaatama selle läbi hagita menetluses, järgides ülejäänud osas määruses sätestatud korda (sh art 63, 68). Arvestades menetluse piiriülesust võiks olla võimalik haldurite seisukohtade esitamine kirjalikult (art 64 lg 4). Kui Eestis on käimas koordineerimismenetlus ja sellega soovib hiljem ühineda teise riigi haldur, siis peaks kohus samuti vaatama avalduse läbi hagita menetluse reegleid järgides ja lähtuma muus osas määruses ette nähtud korrast (art 69).

Kolmas küsimus seondub sellega, kas ja kellelt peaks haldur saama nõusoleku koordineerimismenetluse avaldusele vastuväite esitamiseks (art 64 lg 3). Määrus viitab, et enne kui haldur otsustab, kas osaleda koordineerimises või mitte, peab ta saama heakskiidu, mis võib olla nõutav selle riigi õiguse kohaselt, mille alusel toimu pankrotimenetlus, kus ta halduriks nimetatud on. Valikuvõimalusi oleks Eestis kolm, esiteks ette näha, et haldur ei pea saama nõusolekut koordineerimisele vastuväite esitamiseks, teiseks võimalus ette näha, et vajalik on pankrotitoimkonna nõusolek ja kolmandaks võimalus, et nõusoleku annaks võlausaldajate üldkoosolek. Koordineerimismenetlusega liitumine on üsna suur otsustus ja mõelda võiks, et seetõttu oleks põhjendatud tagada heakskiidu andmise võimalus pankrotitoimkonnale (PankrS § 73 lg 1; § 125). Võrdlusena võib välja tuua, et kui Saksamaal tehti muudatused uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse sujuvaks rakendamiseks, siis nähti pankrotiseaduse üldosa seaduses ette, et halduril on vaja saada just pankrotitoimkonna nõusolek⁹³. Kuna aga revisjoni ettevalmistamisel on välja käidud mõte pankrotitoimkond kaotada, siis ei ole lahendus, kui mõtet otsustatakse järgida realiseeritav.

Seega võiks panna Eesti õiguses kohustuse saada võlausaldajate üldkoosoleku heakskiit, mõelda võiks siin küll kirjaliku hääletamisvõimaluse peale, samuti tuleks ette näha, kui suur häälteenus on vajalik ning kas võlausaldajad peaksid hääletama rühmades sarnaselt saneerimiskava kinnitamisele. Võrdlusena võib välja tuua, et lisaks heakskiidu saamisele vastuväite esitamisel, millele viitab selgelt määrus, on saksa eelnõus ette nähtud, et heakskiidu peab haldur saama ka siis, kui ta kavatses taotleda koordineerimismenetluse algatamist (art 61 lg 1), kui ta esitab avalduse koordinatsioonimenetlusega liitumiseks (art 69 lg 1) või kui ta annab nõusoleku koordinaatori liitumiseks olemasoleva koordineerimismenetlusega (art 69 lg 2)⁹⁴. Arvestades, et koordineerimismenetluses osalemine puudutab tugevalt võlausaldajate huve, on sellised täiendused põhjendatud ka Eesti õiguses.

⁹³ Gesetz zur Durchführung der Verordnung (EU) 2015/848 über Insolvenzverfahren ([09.06.2017](#)), EGIInO § 23, vt ka [esialgne eelnõu tekst](#), akadeemikute arvamused ja [parandused](#).

⁹⁴ *Op cit.*

Neljandaks viitab määrus, et iga osalev pankrotihaldur ja iga pankrotihaldur, kelle taotlus olla kaasatud kontserni tasandi koordineerimismenetlusse lükati tagasi, võib vaidlustada lõikes 2 osutatud otsuse kooskõlas selle liikmesriigi õiguses sätestatud menetlusega, kus algatati kontserni tasandi koordineerimismenetlus (art 69 lg 4). Kui Eesti kohtus on koordineerimismenetlus, siis peaks seetõttu ette nägema vaidlustamiskorra, mida teiste menetluste haldurid kasutada saaksid. Eelnevalt sai välja toodud, et koordineerimismenetlus võiks toimuda hagita menetluse vormis, vaidlustamine saaks seega toimuda kohtumääruse vaidlustamise kaudu. Vaidlustada peaksid haldurid saama hagita menetluse reegleid järgides. Kuna koordineerimismenetluses osalemine puudutab teise menetluse võlausaldajate õigusi, peaks sellele olema kaebeõigus, kuid kuna sisuliselt on tegemist korraldusliku määrusega, võiks piisav olla ka ühekordne kaebeõigus.

- Määruses on üsna täpselt reguleeritud koordineerimismenetluse algatamise kord, sh teadete esitamise vorm, tähtajad ja tähtaja kulgemise alused. Mõelda võib kas mingi vormi väljatöötamise peale või viite lisamisele seadusesse, et haldur vormistab avalduse vastavalt määruse artiklis 61 sätestatud tingimustele.
- Kui Eestis toimub koordineerimismenetlus, siis arvestades üldist pankrotiseaduse loogikat võiks olla tegemist hagita menetlusega, kus ulatuses, mida määrus ette ei näe, saab kohus menetluse kujundada hagita menetlusega lubatud piirides nii, kuidas kohtule otstarbekas tundub.
- Eesti õiguses võiks sätestada haldurile kohustuse saada võlausaldajate üldkoosoleku heakskiit enne koordineerimises osalemise otsustamist (art 61 lg 1), koordineerimismenetluses osalemisele vastuväite esitamist (art 64 lg 3), koordineerimisega liitumist (art 69 lg 1) või koordinaatori liitumiseks nõusoleku andmist (art 69 lg 2). Mõelda võiks siin küll kirjaliku hääletamisvõimaluse peale, samuti tuleks ette näha, kui suur häälteenus on vajalik ning kas võlausaldajad peaksid hääletama rühmades sarnaselt saneerimiskava kinnitamisele. Võlausaldajate üldkoosoleku pädevust tuleks täiendada viitega võimalusele kiita heaks koordineerimismenetluses osalemine (PankrS § 77).
- Haldurile kaebeõiguse tagamiseks (art 69 lg 4), võiks olla vaidlustamiskord hagita menetluse määrusele määruskaebuse esitamine, kaaluda võib, kas piisata võiks ka ühekordsest kaebeõigusest.

2.3 Koordinaatori pädevus

a) koordinaatori menetluses osalemise regulatsioon

Koordinaator on maksejõuetusmääruses ette nähtud instituut, seega on tema pädevus ja osalemise kord reguleeritud määruses üsna täpselt. Kuna määrus on otsekohalduv, siis Eestil ei ole võimalik koordinaatori pädevust või osalemise korda muuta. Määrus näeb ette koordinaatori ülesanded ja pädevuse (art 72), tema tagasikutsumise korra (art 75) ja keele, milles koordinaator halduri ja kohtuga suhtleb (art 73). Eraldi regulatsioon on käsutusõiguse säilitanud võlgniku kohta, mis võib mõnedes riikides asjakohane olla, kuid Eestis arvestades pankroti väljakuulutamise tagajärgi mitte (art 76, PankrS § 35 lg 1 p-d 2–4, § 36). Viidatud sätete sujuvaks rakendamiseks ei ole kehtivasse õigusesse täienduste tegemine vajalik.

Täienduste tegemist võib aga kaaluda seoses halduri ja koordinaatori koostöökohustusega (art 74), samuti menetluskulude kandmise (art 77) regulatsiooniga.

b) halduri ja koordinaatori koostöökohustus ja menetluskulud

Eelnevalt sai UNCITRAL piiriülese koostöö juhiste pinnalt selgitatud soovitusi, millest ilmnes, et mõningane viide koostöökohustusele kehtivas õiguses võib koostöö soodustamiseks olla asjakohane, samas ei peaks aga viited olema piiravad ega väga konkreetset, sest see võib koostööd takistada. Kui vajalik on järgida andmekaitserээgleid, siis need andmekaitset reguleerivatest õigusaktidest, mh andmekaitsemäärusest. Haldurile peaks jätma laia võimaluse otsustada, kuidas ta koordinaatori ja

teiste halduritega koostööd korraldab. Selleks võiks eeltoodust lähtudes piisata abstraktsest viitest, et haldur teeb koostööd kontserni maksejõuetusmenetluses teiste kontserniliikmete haldurite ja koordinaatoriga.

Koordinaatori tasu osas võib küsimusi tekitada teiste haldurite võimalus kulusid vaidlustada. Siinjuures võib mõelda sarnaselt eeltoodule, kas vajalik oleks kuludele viide ka pankrotimenetluse kulusid käsitlevas sättes (IV, 1, c). Kulude vaidlustamise osas peaks eelkõige selge olema vaidlustamiskord ja kaebeõiguse ulatus. Määrus näeb ette, et iga osalev pankrotihaldur võib vaidlustada lõikes 4 osutatud otsuse kooskõlas selle liikmesriigi õiguses sätestatud menetlusega, kus algatati kontserni tasandi koordineerimismenetlus (art 69 lg 5). Koordinaatori kulud peaks kohus kindlaks määrama sarnaselt ajutise halduri ja pankrotihalduri kuludele, sarnane võiks olla ka vaidlustamiskord. Eelkõige on asjakohane PankrS § 150 lg 5, mis näeb ette, et pankrotimenetluse kulude kohta tehtud määruse peale võib esitada määruskaebuse. Kui soovitakse, võib sätet koordinatsioonimenetluse aspektist viitega määrusele täiendada.

- Seoses artikli 77 kohaldumisega võib selguse huvides täiendada PankrS § 150 lg 1 loetelu, et hõlmata sinna ka koostöö ja teabevahetuse kulud. Täiendus tingimata vajalik ei ole, sest määrus on otsekohalduv ja PankrS § 150 lg 1 loetelu on sõnastatud laialt.
- Koordinaatori tasu peaks saama vaidlustada sarnaselt pankrotimenetluse kulude vaidlustamisele, relevantne säte on PankrS § 150 lg 5. Sätte täiendamine ei ole otseselt vajalik, sest määrus on otsekohalduv, kuid selguse huvides võib sättesse lisada viite koordinatsioonimenetlusele ja maksejõuetusmäärusele.

Kokkuvõtte

- Eesti õiguskorras mõningad sätted kontsernidega seotud era- ja avalik-õiguslike üksikküsimuste reguleerimiseks, kuid kontsernide maksejõuetusega seotud küsimusi reguleeritud ei ole. Õiguslaseid materjale ja kohtupraktikat leidub üldisemalt kontsernidega seotud temaatika kohta, kuid neid on vähe ja ühinguõiguse revisjoni raames ei plaanita suuremaid muudatusi. Täpsemalt kontsernide maksejõuetuse, sh kontserni kuuluvate ettevõtete maksejõuetusmenetlusega seotud aspekte Eesti õiguskorras reguleeritud ei ole.
- Eestis tuleks kontsernide maksejõuetusega seotud regulatsiooni väljatöötamisel lähtekohaks võtta EL uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse regulatsioon ja UNCITRAL mudelseadus kontserne puudutavas osas ja juhised piiriülese koostöö läbiviimiseks.
- Tähelepanu tuleks pöörata riigisiselt küsimustele, kuidas juhitakse ühingut kontsernis, sh kuidas saab emaettevõtja anda tütarettevõtjale juhiseid ja millal on tütarettevõtja kohustatud neid järgima ning kuidas jaguneb sellisel juhul vastutus.
- Tähelepanu tuleks pöörata küsimusele, kas ja millistel juhtudel võivad kontserni kuuluvad ettevõtjad lähtuda tegevuses kontserni kui terviku huvidest, millistele eeldustele peavad kontsernisisised tehingud vastama, kuidas jaguneb kontsernisiseste tehingute puhul vastutus.
- Piiriülestes kontsernide maksejõuetusmenetlustes tuleks lahendada küsimused:
 - kuidas määratleda pankrotiasja kohtualluvust – kas tütarettevõtja pankrotiasjas peaks olema kohtualluvus samal kohtul kui emaettevõtja pankrotiasjas, sh kas kontserni kuuluvate juriidiliste isikute pankrotihaldur võib olla sama või peab ta olema erinev isik;
 - kas kontserni kuuluvate juriidiliste isikute pankrotimenetlused tuleks ühte kohtusse koondada või veel enam, kas kontserni kuuluvate juriidiliste isikute pankrotimenetlused tuleks ühendada selliselt, et kontserni vara moodustaks ühtse massi ja sellest rahuldataks kõigi kontserni kuuluvate juriidiliste isikute võlausaldajate nõuded ühiselt;

- mil määral me saab allutada ja kontrollida teistes riikides toimuvaid menetlusi, mille tegevuse korraldamiseks on kohtualluvus teise riigi kohtul, seda nii menetluste koordineerimise, kuid eriti konsolideerimise juhtudel.
- Maksejõuetusõiguse revisjoni läbiviimisel tuleks aluseks võtta perspektiiv, et kontsernireeglite kogumiku väljatöötamist Eesti õiguses ei planeerita ning keskne on kontsernihuvi kontseptsioon. Kuivõrd kontsernide maksejõuetusega seotud küsimused on ühinguõiguse revisjonist välja jäetud, tuleb maksejõuetusõiguse revisjoni raames kontsernide maksejõuetusega seotud küsimusi analüüsida.
- Maksejõuetute kontsernide regulatsiooni puhul on võimalik valida järgmiste suundade vahel:
 - kehtiva õigusliku olukorra säilitamine või
 - kontsernidega seotud üksikute erisuste hulgas ka kontsernide maksejõuetuse ja maksejõuetusmenetlustega seotud küsimuste reguleerimine.
- Kui kontsernide maksejõuetust mitte reguleerida tähendaks see, et Eesti õiguses oleksid määrusest tulenevalt otsekohalduvad kontsernide maksejõuetust käsitlevad koostöö ja koordineerimismenetluse reeglid. Küll ei oleks selle valiku puhul sätete sujuvaks rakendamiseks täiendusi tehtud ning uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse kohaldamisalast välja jäävate kontsernide maksejõuetusmenetluste jaoks reegleid ei oleks.
- Kui otsustada üksikküsimuste hulgas kontsernide maksejõuetusmenetlusi reguleerida, siis oleks võimalik valida kahe peamise suuna vahel: konsolideerimine või koordineerimine. Esimesel juhul oleks võimalik kontserni kuuluvate juriidiliste isikute vara ühtsena käsitleda ühes menetluses, kuid sellisel juhul ei järgitaks juriidiliste isikute eraldamise põhimõtet. Teisel juhul säilitataks nägemus, et kontsern ei ole õigussubjekt, vaid kontserni kuuluvad juriidilised isikud on eraldiseisvad õigussubjektid, ning reguleeritaks üksnes menetlusreegleid, kuidas tagada kontserni kuuluvate juriidiliste isikute pankrotimenetluste koordineerimine ja organite koostöö.
- Konsolideerimine kohtupraktikas välja töötatud kontseptsioon, mida ei kasutata väga laialdastel juhtudel praktikas ja mis on omane peamiselt *common law* riikidele.
 - Konsolideerimine kaldub kõrvale juriidiliste isikute eraldamise põhimõttest ja peab seetõttu jääma erandlikuks, kuid see võib olukordades, kus kontserni kuuluvate juriidiliste isikute varad on lootusetult segunenud või kui tegemist on tahtliku heade kommete vastase käitumisega, anda võimaluse tõhusaks võlausaldajate huvide kaitseks ja tagada erinevate kontserni kuuluvate juriidiliste isikute võlausaldajate omavahelise võrdse kohtlemise.
 - Konsolideerimine eeldab, et kohtutele on jäetud suur diskretsiooniruum menetluse korraldamisel ja konsolideerimistaotluse lahendamisel.
- Kui otsustada teha Eesti õigusesse täiendused selliselt, et kontsernidega seotud üksikküsimuste hulgas reguleeritaks ka nende maksejõuetusega seotud probleeme on eelnevast kahest suunast lähtudes mõeldavad peamiselt kolm lähtekohta.
 - Koordineerimine määrusega ette nähtud ulatuses. Võimalus on teha Eesti õigusesse vaid need muudatused, mis on vajalikud uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse sujuvaks rakendamiseks piiriüleste kontsernidega seotud maksejõuetusmenetluste puhul, kolmandate riikide kontsernide maksejõuetusmenetlustes kontsernide maksejõuetusega seotud erisätteid ei oleks,
 - Koordineerimine kõikide kontsernide maksejõuetusmenetluste jaoks. Võimalik on välja töötada lisaks määruse sujuvaks rakendamiseks vajalikele muudatustele, mis on toodud variandis a), ka sätted, millega laiendataks koordineerimisel põhinevat lähenemist laiendamine ka uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruse kohaldamisalast välja jäävatele

menetlustele, näiteks kolmandate riikide piiriülestele või siseriiklikele kontsernide maksejõuetusmenetlustele,

- Konsolideerimine osas, milles määrus seda ei välista. Võimalik on teha lisaks määruse sujuvaks rakendamiseks vajalikele muudatustele, mis on toodud variandis a), ka siseriiklikud reeglid piiriüleste ja siseriiklike kontsernide maksejõuetusmenetluste kohta, misjuures määruse kohaldamisalast välja jäävate menetluste jaoks oleks ette nähtud määrusest ulatuslikum regulatsioon, mis ei piirduks menetluste koordineerimisega, vaid ette oleks nähtud kontserni kuuluvate juriidiliste isikute vara ja maksejõuetusmenetluste konsolideerimise eeldused ja võimalused.
- Arvestades lähteülesandele saadetud tagasiside vähesust, asjaolu, et ühinguõiguse revisjoni raames ei planeerita suuremaid muudatusi seoses kontsernidega ning uuesti sõnastatud määruse laia kohaldamisala, mis hõlmab enamiku relevantsetest juhtudest, on põhjendatud piirduda uuesti sõnastatud maksejõuetusmääruses toodud kontsernimenetluste sujuva rakendamisega.

Uuesti sõnastatud maksejõuetusmäärus

Kohtute ja haldurite koostöö

- Pankrotihaldurite maksejõuetusmäärusest tuleneva vastastikuse teavitamise- ja koostöökohustuse rakendamiseks Eesti õiguses võib piisata viitest määruse regulatsioonile ajutise halduri ja pankrotihalduri pädevust puudutavates sätetes (PankrS §-d 22, 54¹, 55), mille juurde saab täpsustavalt lisada ka koostöö kontserni maksejõuetusmenetlustes.
- Kohtute võimalus korraldada koostööd ka sõltumatu isiku või institutsiooni kaudu võib vajada selgitamist, see ei ole tingimata vajalik seaduses, kuid mõningane ettekujutus sellest, kes koostööorganisatsioonid või isikud olla saaksid, võiks kajastuda eelnõu seletuskirjas.
- Erijuhuna võivad lisaks olla vajalikud täiendused seoses haldurite kokkuleppel üleantavate õigustega, millele viitab art 56 lg 2 lõpuosa.
- Välja töötatav regulatsioon peaks määratlema selgelt, milline on halduri pädevuse ulatus teise kontserniliikme menetluses. Kas halduri positsioon võiks menetluses piirduda peamiselt õigusega olla ära kuulatud ja esitada vaid ettenähtud taotlusi (art 60 lg 1 p-d b ja c) või võivad halduril olla kokkuleppel teisega ka menetlusosalise õigused teise kontserniliikme menetluses ärijuhtimise, järelevalve ja restruktureerimisküsimuste otsustamisel (art 56 lg 2 p-d b ja c).
 - Esimene võimalus on leida, et koostöö ja teabevahetuse raames ei saa teisel halduril tekkida pädevust menetluses osaleda suuremal määral, kui määruses otse ette nähtud. Pädevus piirdub peamiselt õigusega olla ära kuulatud ning taotluse esitamise õigus on teise menetluse halduril vaid vara müügi peatamiseks või koordineerimismenetluse alustamiseks (art 60 lg 1 p-d b ja c). Muus osas saab halduril olla pädevus vaid enda menetluse raames ning talle ei saa kokkuleppel esimesega enda menetlusõigusi käsutada ega neid teise menetluse haldurile üle anda (vt art 56 lg 2). Haldurite vahelised kokkulepped või protokollid saavad hõlmata tegevuste kooskõlastamist ning enda ülesandeid saab haldur üle anda teisele haldurile vaid niivõrd, kui niivõrd tal on lubatud kolmandate isikute abi kasutada (PankrS § 62).
 - Teine võimalus on öelda, et üldiselt piirdub teise menetluse halduri pädevus ärakuulamisõigusega (art 60 lg 1 p a) ja ettenähtud osas taotluste esitamise õigusega (art 60 lg 1 p-d b ja c). Erisused on äriasjade juhtimise, järelevalve ja restruktureerimise küsimustes, kus art 56 lg 2 p-d b ja c viitavad ulatusele, milles on halduril õigus enda menetlusõigusi käsutada ja need teise kontserniliikme menetluses nimetatud haldurile üle anda. Halduril saavad seekaudu olla teises kontserniliikme menetluses lisaks menetlusosalise õigused, mille ulatuse määrab haldurite vahel sõlmitud kokkulepe.

Olenevalt sellest, kumba lähenemist pooldada, sõltub ka see, milliseid muudatusi on vaja Eesti õigusesse teha määruse sujuvaks rakendamiseks seoses artiklitega 56–60.

- Täiendada saab ajutise halduri ja pankrotihalduri pädevust reguleerivaid sätteid PankrS §-d 22, § 54¹ 55 ja lisada sinna halduri õiguse olla kontserni maksejõuetusmenetluse korral ära kuulatud samasse kontserni kuuluva teise juriidilise isiku maksejõuetusmenetluses.
- Tulenevalt sellest, kui ulatuslikud peaksid olema teise menetluse halduri volitused, sõltub ka see, millises korras oleks mõttekas halduri taotlust lahendada.
 - Kui leida, et teise menetluse haldur peaks saama võimaluse kaasa rääkida ka ettevõtte tervendamises, siis oleks vaja, et talle antaks võimalus võlausaldajate üldkoosolekul osaleda ja ta sinna kutsutaks (PankrS § 79, § 80), laiema pädevuse korral ka ise tervendamiskava esitada (PankrS § 129, art 56 lg 2 p c). Vajalikuks võib laiema pädevuse korral osutada ka viide võimalusele võlausaldajate üldkoosoleku otsuseid vaidlustada (PankrS § 83).
 - Kui leida, et teise menetluse halduril peaks olema kitsam pädevus, eeldatakse, et vastava menetluse haldur enda menetlusõigusi käsutada ei saaks ega neid teise menetluse haldurile üle anda. Sellisel tuleks mõelda, kas otstarbekas on, et teise menetluse haldur osaleks juba võlausaldajate esimesel üldkoosolekul ja saaks seal esitada taotluse, et vara müüma ei hakataks seoses kontserniülese restruktureerimiskavaga või leida, et teise menetluse haldur ei peaks saama taotlust esitada võlausaldajate esimesel üldkoosolekul ning ta taotlus vara müügi peatamiseks menetletaks eraldi sõltumata üldkoosolekul otsustatust.
 - Kui teise menetluse haldur saaks osaleda võlausaldajate esimesel üldkoosolekul ja seal taotluse esitada, siis peaks ta üldkoosolekule kutsuma (PankrS § 79, § 80), taotluse saaks lahendada kohus määrusega, sest kohtunik on esimesel võlausaldajate üldkoosolekul olemas (PankrS § 80 lg 3, art 60 lg 2) ning samas saaks ära kuulata ka vastava menetluse halduri. Kui leida, et siinjuures on oluline kohtumääruse toime ja võlausaldajate üldkoosolekul otsustatu vara müügi peatamist ei mõjuta, ei peaks teise menetluse haldur saama võlausaldajate üldkoosoleku otsust vaidlustada, vastupidisel juhul peaks tal olema ka üldkoosoleku otsuse vaidlustamise õigus (PankrS § 83).
- Kui teise menetluse halduri taotlust vara müügi peatamiseks käsitada eraldi taotlusena, mille ta saaks esitada alles pärast võlausaldajate esimese üldkoosoleku toimumist, ei ole vaja teise menetluse halduril üldkoosolekul osaleda ning teda ei peaks sinna kutsuma. Sellisel juhul peaks täiendada kas PankrS § 133 või § 134 või tegema uue sätte, mis reguleeriks teise menetluse halduri taotluse esitamise korda viitega määruse art 60 lg 1 ple b ja art 60 lg-le 2 ning selguse huvides võiks lisada täiendusse, et ära tuleb kuulata haldur.

Koordineerimismenetlus

- Kontserniliikmete maksejõuetusmenetluste ühtse kohtualluvuse järgi kokku koondamine siseriiklike kontsernimenetluste jaoks. Valikutena on mõeldavad esiteks võimalus, et kui ühe kontserniliikme vastu on pankrotiavaldus esitatud, loobub teise kontserniliikme vastu esitatud pankrotiavalduse saanud kohus kohtualluvusest esimese kohtu kasuks. Teiseks on võimalik sätestada, et kui ühe kontserniliikme vastu on esitatud pankrotiavaldus, on teisena teise kontserniliikme vastu esitatud pankrotiavalduse korral kohtul võimalik kohtualluvuse järgi asja menetlemine üle anda sellele kohtule, kes menetleb esimese kontserniliikme vastu esitatud pankrotiasja. Teine lahendus võib olla seejuures paindlikum.
- Piiriüleste kontsernimenetluste jaoks võib olla asjakohane reguleerida siseriiklikku kohtualluvust olukorras, kus menetlus on küll piiriülene, kuid siseriiklikult on käimas juba mitme samasse kontserni kuuluvate juriidiliste isikute menetlust erinevas kohtus. Võimalik on ette näha siseriiklikult võimalus valida üks menetlustest kuhu piiriülese kontserni maksejõuetusmenetlusega seotud teateid ja avaldusi esitada, teine võimalus oleks ette näha, et kohtualluvus piiriüleste

menetlustes on sellel kohtul, kellel on üldine kohtualluvus selle kontserniliikme pankrotiasja lahendamiseks ja kellele on esitatud pankrotiavaldus esimesena.

- Määruses on üsna täpselt reguleeritud koordineerimismenetluse algatamise kord, sh teadete esitamise vorm, tähtjad ja tähtaja kulgemise alused. Mõelda võib kas mingi vormi väljatöötamise peale või viite lisamisele seadusesse, et haldur vormistab avalduse vastavalt määruse artiklis 61 sätestatud tingimustele.
- Kui Eestis toimub koordineerimismenetlus, siis arvestades üldist pankrotiseaduse loogikat võiks olla tegemist hagita menetlusega, kus ulatuses, mida määrus ette ei näe, saab kohus menetluse kujundada hagita menetlusega lubatud piirides nii, kuidas kohtule otstarbekas tundub.
- Eesti õiguses võiks sätestada haldurile kohustuse saada võlausaldajate üldkoosoleku heakskiit enne koordineerimises osalemise otsustamist (art 61 lg 1), koordineerimismenetluses osalemisele vastuväite esitamist (art 64 lg 3), koordineerimisega liitumist (art 69 lg 1) või koordinaatori liitumiseks nõusoleku andmist (art 69 lg 2). Mõelda võiks siin küll kirjaliku hääletamisvõimaluse peale, samuti tuleks ette näha, kui suur häälteenus on vajalik ning kas võlausaldajad peaksid hääletama rühmades sarnaselt saneerimiskava kinnitamisele. Võlausaldajate üldkoosoleku pädevust tuleks täiendada viitega võimalusele kiita heaks koordineerimismenetluses osalemine (PankrS § 77).
- Haldurile kaebeõiguse tagamiseks (art 69 lg 4), võiks olla vaidlustamiskord hagita menetluse määrusele määruskaebuse esitamine, kaaluda võib, kas piisata võiks ka ühekordsest kaebeõigusest.
- Seoses artikli 77 kohaldumisega võib selguse huvides täiendada PankrS § 150 lg 1 loetelu, et hõlmata sinna ka koostöö ja teabevahetuse kulud. Täiendus tingimata vajalik ei ole, sest määrus on otsekohalduv ja PankrS § 150 lg 1 loetelu on sõnastatud laialt.
- Koordinaatori tasu peaks saama vaidlustada sarnaselt pankrotimenetluse kulude vaidlustamisele, relevantne säte on PankrS § 150 lg 5. Sätte täiendamine ei ole otseselt vajalik, sest määrus on otsekohalduv, kuid selguse huvides võib sättesse lisada viite koordinatsioonimenetlusele ja maksejõuetusmäärusele.

Kasutatud allikad

1. [Convention](#) on Insolvency Proceedings. 23.11.1995
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) [2015/848](#), 20. mai 2015, maksejõuetusmenetluse kohta (uuesti sõnastatud) (ELT L 141, 5.6.2015, lk 19–72).
3. Gesetz zur Durchführung der Verordnung (EU) 2015/848 über Insolvenzverfahren ([09.06.2017](#)),
4. [Gesetz](#) zur Erleichterung der Bewältigung von Konzerninsolvenzen – Bundesgesetzblatt Teil I 2017 Nr. 22 21.04.2017 S. 866.
5. Komisjoni rakendusmäärus (EL) [2017/1105](#), 12. juuni 2017, millega kehtestatakse vormid, millele on osutatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2015/848 maksejõuetusmenetluse kohta
6. Pankrotiseadus ([PankrS](#)) – RT I 2003, 17, 95; RT I, 26.06.2017, 28.
7. Saksa pankrotiseadus, Insolvenzordnung ([InsO](#)) – BGBl. I S. 2866; BGBl. I S. 1693.
8. Tsiviilkohtumenetluse seadustik ([TsMS](#)) – RT I 2005, 26, 197; RT I, 26.06.2017, 52.
9. Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus ([VÕVS](#)) – RT I, 06.12.2010, 1; RT I, 31.01.2014, 8.
10. Äriseadustik ([ÄS](#)) – RT I 1995, 26, 355; RT I, 17.11.2017, 21.
11. Äriseadustiku muutmise seaduse [eelnoõu](#) 1078 SE seletuskiri, jõust 29.07.2002.

12. Riigikohtu 17. juuni 2015. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-71-15](#)
13. Riigikohtu 17. juuni 2011. a otsus haldusasjas nr [3-3-1-37-11](#)
14. Riigikohtu 24. novembri 2015. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-129-15](#)
15. Riigikohtu 9. detsembri 2015. a määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-158-15](#)
16. Riigikohtu 10. veebruari 2016. a määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-173-15](#)
17. Riigikohtu 13. aprilli 2016. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-181-15](#)

18. Action Plan on Building a Capital Markets Union, COM(2015) 468 final ([30.09.2015](#)).
19. Commission staff working Document [impact assessment](#) accompanying the Document revision of regulation (EC) no 1346/2000 on insolvency proceedings (SWD/2012/0416 final).
20. [Draft legislative provisions](#) on facilitating the cross-border insolvency of multinational enterprise groups.
21. E. M. F. de Vette. Multinational enterprise groups in insolvency: how should the European Union act? – Utrecht Law Review 2011 vol 7, issue 1.
22. EU Cross-Border Insolvency Court-to-Court Cooperation Principles and Guidelines. TRI Leiden ([2014](#))
23. Euroopa komisjoni raport „Report of the [Reflection Group](#) On the Future of EU Company Law (2011).
24. Euroopa Parlamendi raport ja soovitus komisjonile „European Parliament Report with recommendations to the Commission on insolvency proceedings in the context of EU company law ([17.10.2011](#)).
25. European Model Companies Act (EMCA) ([2017](#)).
26. G. Raissar. Äriühingu rahvusvahelise maksuplaneerimise piirid: [magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2016
27. G. W. Newton. Bankruptcy and Insolvency Accounting, Volume 1: Practice and Procedure. John Wiley & Sons, 2009.
28. H. Hirte. Towards a Framework for the Regulation of Corporate Groups' Insolvencies. – European Company and Financial Law Review 2008/**V**.
29. ICLEG Report on the recognition of the interest of the group ([2016](#))
30. K. Blakeslee, A. Hill, F. Mohammed. [Substantive Consolidation](#): It's Alive and Well (or Maybe Just Alive) 09.02.2017

31. K. Jürgenson, M. Torga. Maksejõuetusmenetluse (uuesti sõnastatud) määrus – samm tervendamise ja rahvusvahelise koostöö suunas. – *Juridica*, 2015/**IX**, lk 624–635.
32. K. Kull. Kontsernisese *cash pooling*'u kasutamise võimalikud piirangud. – *Juridica*, 2011/**X**, lk 740–747.
33. K. Mäe. Emaühingu vastutuse võimalikkusest tütarühingu süüteo eest Eesti karistusõiguses: [magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2012
34. K. Saare (*et al*). Ühinguõigus. I, Kapitaliühingud. Tallinn: Juura, 2015.
35. Komisjoni soovitus äritegevuse ebaõnnestumist ja maksejõuetust käsitleva uue lähenemisviisi kohta ([12.03.2014](#))
36. L. Gropper. United States Approaches to the Insolvency of Enterprise Groups. – *International Insolvency Law Review* 2015/**IV**.
37. M. Agarmaa. Koostöö- ja teabeedastuskohustus piiriüleses maksejõuetusmenetluses. [Magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2013
38. M. Hansson. Kapitali säilitamise reeglid Eesti ja rahvusvahelise finantsaruandluse standardite valguses: [magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2017.
39. M. Newman, N. Sanders. Pooling of Assets and Liabilities of Insolvent Companies in the Channel Islands. [18.05.2016](#).
40. [M. Virgos, E. Schmit](#). Report on the Convention on Insolvency Proceedings (1996).B. Wessels. European Union regulation on insolvency proceedings an introductory analysis. INSOL Europe, 2006.
41. Maksejõuetusõiguse revisjoni [lõplik lähteülesanne](#).
42. Merlini. Reorganisation and Liquidation of Groups of Companies: Creditors' Protection vs. Going Concern Maximisation, the European Dilemma, or simply a Misunderstanding in light of the new EU Insolvency Regulation No. 2015/848. – *International Insolvency Law Review* 2016/**II**.
43. N. H. Cooper. Insolvency proceedings in case of groups of companies: prospects of harmonisation at EU level: briefing note ([2011](#)).
44. P. Mankowski (*et al*). Europäische Insolvenzordnung 2015 Kommentar. München: C. H Beck 2016.
45. R. Vahimets. Veelkord kontsernidest. – *Juridica*, 1997/**III**, lk 121–123.
46. Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe ([2002](#))
47. Report of the [Reflection Group](#) On the Future of EU Company Law (2011).
48. S. Kichno. Vastutuse jagunemine ja maksejõuetusmenetluse läbiviimise erisused kontsernis: [magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2015
49. T. E. Graulich. Substantive consolidation – a post-modern trend. *American Bankruptcy Institute Law Review* vol. 14:527
50. T. Tigane. Vastutuse jagunemine ja maksejõuetusmenetluse läbiviimise erisused kontsernis: [magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool 2015.
51. T. Tiirik. Varjatud juhtimine kontsernis: [magistritöö](#). Tartu: Tartu Ülikool, 2016.
52. The Informal Company Law Expert Group (ICLEG) Report on the recognition of the interest of the group ([2016](#)).
53. UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, Part Three: Treatment of enterprise groups in insolvency ([2010](#)).
54. V. Finch, D. Milman. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. Cambridge University Press, 2017.